

„Láska je viac ako prikázanie.“

(Bernhard Häring)

RADOSŤ LÁSKY

zborník prednášok z V. sympózia OZ Kampanila

10. 11. 2018, Bratislava

Autori príspevkov:

- Mgr. Peter Cibira, PhD.
- Mons. ThLic. Róbert Bezák, CSsR
- Dr. theol. Karol Moravčík
- S.S.L. Jaroslav Rindoš, S.T.D.

Peter Cibira:

Úvodné slovo

Pápež František v roku 2014 zvolal mimoriadnu synodu o rodine. O úvodnú reč, ktorá mala dať teologický základ diskusii, požiadal pápež kardinála Waltera Kaspera. Kardinálova reč mala názov „Evanjelium rodiny“¹. Autor sa v nej pokúsil zhodnotiť pastoračné výzvy rodiny v kontexte evanjelizácie. Stalo sa však niečo na dnešnú dobu nevídané. Úvodná reč a potom aj celá mimoriadna synoda bola predmetom nielen odbornej teologickej diskusie, ale diskusia presiakla do oveľa širšej spoločnosti. Úniky informácií z rokovania, následné dementovanie, upravovanie a vysvetľovanie týchto informácií, ale už aj samotný záujem médií – to všetko boli znaky, že sa rokovania účastníkov synody dotkli veľmi dôležitej témy. Tou témou je možnosť pristupovať k sviatostiam pre ľudí, ktorí sú rozvedení a uzatvorili druhý tzv. neregulárny zväzok. Diskusia na túto tému začali pripomínať dve bojové línie, kde jedna ostreľuje svojimi argumentmi druhú. V pôvodných zámeroch pápeža Františka i kardinála Kaspera však toto nebola prvotná a jediná téma synody. Celkom jednoznačne nemali zámer rozdeliť diskutujúcich na dve skupiny – na tých, ktorí sú za sviatosti pre ľudí v neregulárnych zväzkoch, a na tých, ktorí sú jednoznačne proti. Nemali záujem vytvoriť bojové línie a bariéry, vyriešiť bojové bonmoty a heslá brániace hľadaniu porozumenia. Pápež i kardinál chceli hovoriť o postavení, starostiach a problémoch dnešných rodín a hľadať pre ne svetlo a silu, teda objavovať a ponúkať „evanjelium rodiny“.

Po roku, teda v roku 2015 sa konala už riadna synoda o rodine a záverečný dokument z nej, posynodálnu exhortáciu s názvom „Amoris laetitia“, teda „Radosť lásky“ predložil pápež František v roku 2016. Napätia, ktoré sprevádzali mimoriadnu synodu, neútlkli. Ešte pred vydaním záverečného dokumentu podala Kongregácia pre vieru² pápežovi niektoré svoje výhrady. Potom sa nezvyklým spôsobom – medializáciou výhrad – obrátili na pápeža kardináli Carlo Caffarra, Walter Brandmüller, Raymond Burke a Joachim Meisner.³ A napokon prišlo k podpisovaniu verejných výziev za zachovanie doterajšej praxe. Kritici našli svoje dôvody v ôsmej kapitole exhortácie a predovšetkým v poznámke pod čiarou č. 351. Tam pápež píše o potrebe rozlišovania jednotlivých prípadov a o potrebe sprevádzania a v spomenutej poznámke pod čiarou pripúšťa, že v určitých prípadoch by Cirkev mohla pomáhať ľuďom v neregulárnom zväzku aj sviatosťami. Celý dokument je však niečím oveľa bohatším: je poctivým a citlivým pohľadom na veľmi širokú škálu problémov, ktorým dnešné manželstvá musia čeliť.

---

¹ V slovenčine vyšla úvodná reč knižne: Kasper, W.: *Evanjelium rodiny. Prejav pred konzistóriom*. Trnava: Dobrá kniha 2014, s.62. ISBN 978-80-7141-860-3

² Kongregácia pre vieru mala výhrady k *Amoris laetitia*, in: *Život cirkvi vo svete*. 02/2017. Dostupné: <http://modlitba.sk/?p=10082>

³ <https://svetkrestanstva.postoj.sk/18858/paet-otazok-pre-papeza>

Je z neho cítiť úprimný záujem o posilňovanie manželskej lásky, je hľadáním ciest k takémuto posilňovaniu. Nieкто tento dokument nazval „zalúbeným listom pápeža rodinám“. A je to preň možno to najvýstižnejšie pomenovanie. Pretože, ako hovorí samotná exhortácia,⁴ starať sa o ľudí v problémových situáciách (aj o rozvedených) nie je stratou viery, ale prejavom lásky.

František sa pustil do zložitej témy. Ale úctu si zaslúži už za to, že sa do takejto témy pustil. Určite by mu v jeho veku všetci prepáčili, ak by takéto háklivé témy neotváral. Ale urobil to. Pokúsil sa hľadať súcitnú blízkosť s ľuďmi, nie však tým, že by popieral tradíciu alebo predkladal príliš ľahkú cestu. Zjavne je vidieť, že on sám má radosť z lásky a chápe ju ako základné napĺňanie evanjelia.

Ako bude „Amoris laetitia“ aplikovaná v praxi, to ukáže len čas. Na Slovensku sa zatiaľ zdá, akoby sme nevedeli, čo si s ňou počať. My sme sa pokúsili do nej aspoň hlbšie nahliadnuť a diskutovať o nej na sympóziu dňa 10. 11. 2018 v Bratislave.

---

⁴ Porovnaj: Pápež František: *Amoris laetitia*. Trnava: Dobrá kniha 2016, s. 148. ISBN 978-80-8161-218-3

Róbert Bezák:

Posolstvo Amoris laetitia

Apoštolská exhortácia „Amoris laetitia“, teda dokument vydávaný pápežom, chápaný ako pripomenutie či napomenutie, bola publikovaná na sviatok svätého Jozefa 19. marca 2016. To nebol náhodný dátum, pretože svätý Jozef je patrónom kresťanskej rodiny. Dokumentu predchádzali dve stretnutia biskupov, zhromaždených na Biskupskej synode o rodine. Tie sa uskutočnili v rokoch 2014 a 2015. Určení biskupi zastupovali jednotlivé regióny Katolíckej Cirkvi. Najprv však boli do jednotlivých diecéz rozposlané dotazníky a odpovede na otázky, ktoré v nich boli obsiahnuté, sa stali základným materiálom na spomínané synody biskupov. Boli spracované do takzvaného Instrumentu Laboris – teda pracovného dokumentu. Tým sa potvrdzuje aj dôležitý fakt, že keď sa diskutuje o živote cirkvi, je dôležité, že sa diskusia vedie v súlade so všeobecnou vierou všetkých veriacich a dôležité je následné spoločné stanovisko, spoločný súhlas. Nie je teda vhodné a ani katolícke, ak by si jednotlivé cirkevné regióny následne vybrali z dokumentu akoby len jednotlivé vyhovujúce určenia a iné ignorovali. Pápežská exhortácia vychádza zo záverečnej správy, ktorá bola schválená na synode v podstate takmer všetkými kompetentnými prítomnými osobami.

Dokument má 9 kapitol, ktoré obsahujú 325 odsekov. V nich sú rozvedené jednotlivé tézy kapitol. Množstvo odsekov v určitom zmysle kopíruje diskusiu, ktorá zaznela na synodálnych stretnutiach a tak sú vyjadrením, istotne na prvom mieste, úvah pápeža Františka a súčasne sa v nich odrážajú aj poznámky a postrehy jednotlivých členov synody. Takže, ako bolo už spomenuté, dokument je vyjadrením zmýšľania cirkvi, keďže jeho tézy boli schválené účastníkmi biskupskej synody a potvrdené pápežom.

1. kapitola – „Vo svetle slova (božieho)“ – pojednáva v jednotlivých odsekoch o osobe manžela a manželky, pripomína, že deti sú ako nové výhonky olivy. Všima si cestu utrpenia a krvi. V živote je prítomná bolesť a násilie a pripomína potrebu nežnosti objatia. Podstatnou témou, ktorá je súčasne vnútorným mottom exhortácie je trvalý dôraz na fakt, že **„ovocím lásky je milosrdenstvo a odpustenie“**.

2. kapitola – „Skutočnosť a výzvy rodín“ – popisuje aktuálnu situáciu rodiny, jej personalizáciu a individualizmus. Pripomína niektoré výzvy, ako aj fakt, že viera sa už neodovzdáva z pokolenia na pokolenie, rodičia nepokračujú v odovzdávaní viery deťom, v spoločnosti je sociálna agresivita, spolužívajú osoby rovnakého pohlavia, sme svedkami striedania partnerov, polygamie, rozširujú sa názory, ktoré negujú rozdielnosť a prirodzenú reciprocitu muža a ženy.

3. kapitola – „Pohľad upretý na Ježiša“ – Jednotlivé odseky v tejto kapitole popisujú povolanie rodiny, keď celá kresťanská formácia je predovšetkým prehĺbovaním ohlasovania spásy (kerygmy). Ježiš obnovuje a naplňa Boží plán. Manželský vzťah nesmie byť „jarmo“ ale musí sa pre osoby spojené v manželstve stať darom. V odseku, v ktorom sa píše o rodine v dokumentoch Cirkvi sa pripomína pravá manželská láska, ktorá je vzájomným sebadarováním a princípom života v spoločnosti. Sviatosť manželstva je potom darom, určeným na posvätenie a spásu. Vzhľadom na to, že Slovo potrebuje aj čas na dozretie, nie je správne robiť súdy, ktoré si nepripúšťajú zložité situácie. Kapitola pripomína, že odovzdávanie života a výchova detí je plodom osobitného úkonu lásky. Rodina a Cirkev patria k sebe, Cirkev je totiž závislá na rodine a rodina je dobrom Cirkvi.

4. kapitola – „Láska v manželstve“ – V kapitole o láske v manželstve sa pripomína potreba každodennej lásky, ktorú jedinečne opisuje hymnus Korinťanom od svätého Pavla. V láske je potrebná trpezlivosť, ktorá nie je toleranciou agresie, ale šanca na zmenu pre toho druhého. Potrebná je dobrotivosť, konanie dobra. Láska potrebuje liečenie závidosti, čo znamená, že láska sa necíti ohrozená šťastím či úspechom druhého. Láska sa nevypína a nevystatuje. Zrejma je potreba vlídnosti a prívetivosti v láske, bez nezdvorilosti, grobianstva, hrubosti. Láska pozná veľkorysý odstup – nie ja dám a ty dáš, ani koľko ty mne, toľko ja tebe – ale láska dokáže ísť ponad spravodlivosť. Takisto sa vnútorne nerozhorčuje, nie je podráždená a nehľadá brvno v oku druhého. Jej súčasťou je odpustenie, pretože si neuchováva zlé pocity a keďže je silná svojou hĺbkou a zvnútornením dokáže znášať všetko. V dôvere umožňuje a necháva slobodu – pretože žiarlivosť nikdy nie je prebytkom lásky. Dúfa v nové možnosti, vo vzrast. Celý život je ponukou rásť v manželskej láske, keď sa všetko stáva spoločné. Schopnosť pochopiť a oceniť sa navzájom je radosťou a krásou lásky. V tejto pomerne rozsiahlej kapitole, ktorá sa venuje láske v manželstve, sa píše, vzhľadom na dnešné časy, o vytváraní nových, iných, pevných pút. Tie znamenajú zároveň i prijatie zodpovednosti a smerujú k zosobášeniu sa z lásky, ktorá sa chce ukázať svetu a rásť, je súčasne dialógom, kde sa navzájom partneri pozorne počúvajú, rozprávajú sa i o citoch a milovaní, pretože manželská láska je súčasne vášnivá, emotívna, citová. Sexualita je dar stvoreniu a láska a vášeň sa navzájom potrebujú. Z lásky vyviera vášeň. V kapitole sa nachádza i upozornenie na násilie a manipuláciu, keď si treba dať pozor na formy svojvôle, zneužívania a manipulácie. A ako plynie čas sa v láske premieňajú spôsoby blízkosti a vzájomnosti. Pri úvahe o manželstve je potrebné spomenúť i panenstvo ako inú formu lásky, schopnosti darovania sa, aj na inej úrovni ako je jedinečný dvojstranný partnerský vzťah.

5. kapitola – „Láska, ktorá sa stáva plodnou“ – v prijatí i nového života aj ako „božieho daru“ už v tehotenskom očakávaní, lebo príprava na nový život je tak vnútorná ako i vonkajšia a stáva sa láskou matky i otca. Kapitola pripomína aj odvahu k rozšírenej plodnosti, čím poukazuje na rozhodnutie pre

adopciu, ako svedectvo lásky i smerom k spoločnosti. Rodinný život chápaný v širšom zmysle nie je len najbližšia rodina, sú to i príbuzní od ktorých sa nevzďaľujeme a neizolujeme. Súčasne byť deťmi neznamená zostať detinskí, ale mať patričnú úctu k rodičom, starým rodičom, pri prepájaní generácií. A zásadné sú i súrodenecké vzťahy, ktoré budujú skúsenosť vzájomnosti, ako opak tendencií mať jedno dieťa a tak riskovať izoláciu.

6. kapitola – „Pastoračné perspektívy“ – V tejto kapitole dokument popisuje akým spôsobom ohlasovať evanjelium pre rodiny dnes, pripomína dôležitosť rodinnej pastorácie, jej spojitosť s farnosťou, tiež potrebu laických spolupracovníkov a vhodné formačné kurzy. Upozorňuje na dôležitosť viesť snúbencov po ceste prípravy na manželstvo, ani nie tak v zmysle povinného poznania katechizmu a množstva argumentov, ale povzbudenia a sprevádzania. To smeruje k správnej príprave na slávenie sviatosti a súčasne je i prípravou na reálny vzťah, aby sa predišlo riziku nesplniteľných očakávaní. K tomu napomáhajú aj patričné pastoračné zdroje, napríklad prítomnosť a poznatky skúsených manželských párov, účasť na duchovných obnovách a tiež poradenské centrá napomáhajú rastu vo viere. Súčasťou „pastoračných perspektív“ je aj vhodnosť objasnenia kríz vo vzťahoch, tiež úzkosti a ťažkostí. Je to aj výzva, ktorá má viesť k prekonávaniu prekážok a postupnému dospievaniu v poznaní. Pretože existujú staré zranenia, ako faktory, ktoré vplyvajú na život, či už z detstva, alebo zlé prežívané medziľudské vzťahy, pre ktoré je potrebné osobné uzdravenie, odpustenie. Kapitola prízvukuje dôležitosť sprevádzania osôb postihnutých rozvodom a rozchodom, z čoho vyplýva i pochopenie pre tých, ktorí zostali sami a opustení. Pápežská exhortácia prízvukuje, že tieto osoby nie sú vylúčené, exkomunikované, zo spoločenstva a nemôžu byť ani diskriminované cirkevným spoločenstvom, tým, že ich toto spoločenstvo vylúči z účasti na jeho živote. A dokument pripomína aj iné náročné situácie, ako sú v súčasnosti bežné, a to nielen manželstvá osôb s rozličným vierovyznaním, ale aj miešané manželstvá, kde jeden z partnerov je už bez vierovyznania. Kapitola spomenie aj priblíženie sa smrti, k zomieraniu a pripomenie dôležitosť milosrdnej komunikácie s tým, kto sa nachádza tvárou tvár ku koncu života.

7. kapitola – „Posilňovať výchovu detí“ – pre deti je rodina miestom opory, sprevádzania, pomocou vo vedení, pričom „čas je dôležitejší ako priestor“, čo znamená spúšťanie procesov rastu a nie ovládanie procesov. Pri etickej formácii detí je dôležitá tak výchova, ako i rozvoj správnych návykov, pričom prípadný trest, či pokarhanie je spojený s trpezlivou dôverou a trpezlivým realizmom. Pri predkladaní hodnôt sa napreduje krok po kroku, pretože celá výchova je postupným procesom, keď rodinný život je tým základným výchovným kontextom. V takomto vhodnom prostredí, pri pozitívnej a rozvážnej výchove, je aj sexuálna výchova správnu súčasťou osobnostného rastu a nie je vzbudzovaním púhej

zvedavosti. Samozrejme, že rodinné prostredie je tým najvhodnejším prostredím pre odovzdávanie viery.

8. kapitola – „Sprevádzať, rozlišovať a integrovať krehkosť“ – Ako postupovať v pastorácii a čo pre mladých ľudí dnes znamená manželstvo... Je potrebné plnosť zákona postupne osvetľovať a mať na zreteli – nie úľavy z ktorých sa postupuje k postupnému dodržiavaniu zákona. Platí, že zákon platí od počiatku a nie až od určitého „zrelého“ momentu – teda nie postupné osvojovanie si zákona, ale zákon v postupnosti, v pochopení a dodržiavaní. Odsek 296 popisuje ako treba rozlišovať takzvané iregulárne situácie – ako ďalej pri rozvedených a ich možnej účasti na eucharistii. Upriamený pohľad do vlastného svedomia a dôležitosť pastoračného rozlíšenia zo strany sprevádzajúceho kňaza, ktorý je schopný rozpoznať okolnosti, tie ktoré sú poľahčujúce, pri pastoračnom rozlišovaní. Určité životné situácie totiž menia pripočítateľnosť skutku. Odsek uvádza tie faktory, ktoré vážne obmedzujú rozhodovaciu schopnosť subjektu. Kapitola uvádza normy a rozlišovania pre objektívne určenie a subjektívny život. Kapitola v odsekoch 307 až 312 uvádza „Logiku pastoračného milosrdenstva“ - Eucharistia, sväté prijímanie, na jednej strane je potvrdenie duchovného a morálneho života veriaceho, ale je i súčasne dôležité uvedomovať si, že eucharistia je podstatne aj medicína, sviatosťný liečebný prostriedok. **Milosrdenstvo totiž nie je len spôsob, ako koná Boh Otec, ale stáva sa aj kategóriou a kritériom na pochopenie, kto sú jeho skutoční synovia a dcéry. Milosrdenstvo s pokorným hriešnikom je plnosťou Božej spravodlivosti a najjasnejším prejavom pravdy o Bohu.**

9. kapitola – Manželská a rodinná spiritualita – keď sa spájame s Bohom spiritualita vytvára s ním nadprirodzené spoločenstvo. To sa uskutočňuje napríklad v spájaní sa v modlitbe a liturgii vo svetle Veľkonočných sviatkov. Vzorom pre našu spiritualitu je Ježiš, pretože kto sa k nemu priblížil na rozhovor, s prosbou o pomoc, on sa na neho zahľadel s láskou a vyšiel v ústrety prosebníkovi. Takto sa má spiritualita prežívať v našom každodennom živote. Každý deň si pripomeňme, že kto žije s nami, si zasluhuje našu pozornosť, pretože je tiež predmetom lásky Otca. A tak môže človek rásť vo vedomí, že je milovaný. To je zásadným sprítomnením ohlasovania, evanjeliovej kerygmy, odlesk života Najsvätejšej Trojice v živote rodiny a spoločenstve.

Karol Moravčík:

Novosť Amoris laetitia – nový prístup vo formulácii a aplikácii cirkevného učenia

Úvod

Keď uplynuli prvé týždne pôsobenia pápeža Františka v službe rímskeho biskupa, nebolo možné prehliadnuť istú „inakosť“ jeho vystupovania a jeho reči v porovnaní s predchodcami. Vtedy sa jeden slovenský biskup vyslovil, že on nevidí žiaden rozdiel, iba ten, že František má inú povahu a iný čiže latinsko-americký pôvod. Keď som to počul, zdalo sa mi to ako zľahčovanie až ponižovanie pápeža a napokon celého konania cirkvi. Niekde v pozadí akoby bola predstava, že cirkev, jej tradícia, nepozná skutočné zmeny, inováciu, aktualizáciu, iba nový obal, nový dizajn, v ktorom sa ponúka vždy len starý obsah.

Na rozdiel od onoho slovenského biskupa vníma veľa ľudí zmeny, ktoré sú spojené s pôsobením pápeža Františka. Dlho sa čakalo na to, aby sme v našej cirkvi namiesto tajnostkárstva presadzovali otvorenosť, namiesto byrokracie ľudskosť, namiesto zákonníctva milosrdenstvo. Iste, môžu sa ozvať hlasy, či doteraz v cirkvi nebola otvorenosť, ľudskosť alebo milosrdenstvo. Nuž, boli aj neboli. Sporiť sa s ľuďmi, ktorí nechcú vidieť realitu, je zbytočné. O tom, že s príchodom Františka sa dejú vážne zmeny, svedčia napokon aj útoky, ktoré sú proti nemu opakovane smerované, a to aj z jeho najbližšieho (vaticánskeho) okolia. Pápež Benedikt XVI. sa napokon tiež nevzdal úradu len zo zdravotných dôvodov.⁵

Ak hľadáme jednoduché vyjadrenie toho, k akej zmene posúva cirkev pápež František, môžeme použiť jeho obľúbené prirovnanie: Cirkev nie je úrad, ale poľná nemocnica. Alebo, ako povedal poslednú októbrovú nedeľu na záver synody o mládeži: Cirkev nie ako zaťažujúca inštitúcia, ale ako priateľské sprítomnenie Ježiša!⁶

---

⁵ *Katolicizmus sa v čase nástupu pápeža Františka v rozsiahlych častiach sveta nachádzal v jednej zo svojich najťažších kríz, v mnohých oblastiach dokonca priam pred svojím vyhasnutím. Platí to zvlášť pre Európu, ale aj Latinskú Ameriku a v slabšej podobe pre Afriku, kde prebieha veľký exodus do tzv. slobodných cirkví. Predovšetkým v Európe a Severnej Amerike sa mnohí katolíci – a to bolo asi to najhoršie na situácii pred rokom 2013 – na základe početných škandálov (pedofília, nepotizmus atď.), ale aj z dôvodu mnohostranne pocítovanej narastajúcej duševnej a spirituálnej obmedzenosti – začali hanbiť, že sú príslušníkmi svojej cirkvi. In: K. Appel / J. H. Deibl (vyd.), *Barmherzigkeit und zärtliche Liebe / Das theologische Programm von Papst Franziskus, Einleitung*, Freiburg im Br. 2016, 12.*

⁶ *Koľkokrát sme však v cirkvi namiesto tohto oslobodzujúceho posolstva spásy prinášali seba samých, svoje „recepty“ a svoje „etikety“! Koľkokrát sme len namiesto osvojených Pánových slov pašovali svoje idey! Koľkokrát len ľudia vnímajú skôr ťarchu našich inštitúcií než prítomnosť Ježišovho priateľstva! Potom sa stávame neziskovou, neštátnou organizáciou a nie spoločenstvom spasených, ktorí okúsili Pánovu radosť. In: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=28422>*

Keď čítame texty pápeža Františka, môžeme si všimnúť ich viacnásobnú inakosť či novosť. Ide o novosť v jazyku, novosť v obsahu i novosť v metodike. Jazyk pápežských dokumentov je samozrejme stále jazyk „cirkevný“, ale zároveň je jasne ústretový, vychádzajúci zo skúsenosti bežných ľudí. Obsahovo sa Františkove dokumenty prirodzene týkajú tradičných tém (rodina, manželstvo, evanjelizácia), ale prichádzajú s novou optikou či paradigmou. A nové sú aj metodicky. František netvorí svoje texty od písacieho stola, vychádza zo skúseností Božieho ľudu, opiera sa o dokumenty regionálnych biskupských konferencií (nielen vatikánskej Kongregácie pre náuku viery) a biskupské synody pripravuje tak, že žiada ľudí, aby na danú tému vyslovili svoj názor (a nemusia to byť len katolíci).

Novosť Františkovo prístupu sa jasne ukázala na exhortácii *Amoris laetitia* z roku 2016 (AL). Dokumentu predchádzali dve synody, jedna mimoriadna, druhá riadna. Samotným synodám predchádzal výskum verejnej mienky, pýtanie sa ľudí na ich názor. Téma synody a následnej exhortácie sa týkala sexuality, partnerských vzťahov, manželstiev a rodín, ako aj prístupu k ľuďom, ktorí sa nedokážu zaradiť do tradičných kategórií muža a ženy. Všetko horúcich tém, ktoré sa od istého času stali väčším jablkom sváru než vieroučné dogmy či existencia Boha.

Dokument AL je len jedným z textov, ktoré zvyrazňujú evanjeliový (ak chceme aj koncilový) obrat v katolíckej cirkvi. Kritici pápeža Františka vo vnútri cirkvi útočia naňho kvôli niektorým pasážam tohto dokumentu, ktoré uplatňujú Ježišov evanjeliový postoj voči ľuďom, ktorým sa nevydaril život a stanovujú podmienky, za ktorých títo ľudia môžu byť integrovaní do sviatostného spoločenstva cirkvi. Napriek tomu, že v dokumente nejde o subjektívny prístup pápeža, ale o odsúhlasený konsenzus cirkvi, je pápež napádaný za postoj, ktorý vychádza z evanjelia a v duchu pravej cirkevnej tradície odmieta nadradenosť teórie nad Ježišovým konaním.

Pápež František o tomto svojom postoji písal už v dokumente *Evangelii gaudium*. Dané pasáže vtedy jeho kritici akoby prehliadli, zobudili sa až v spojení evanjeliového konania s praktickou aplikáciou na život ľudí, ktorí žijú v novom, cirkvou nepožehnanom manželstve. Dá sa povedať, že týmto kritikom vlastne nevádi pozícia pápeža Františka, vadí im Ježišova pozícia, ktorá priznáva subjektívnu spravodlivosť pokornému mýtnikovi napriek jeho objektívnej hriešnosti. Kritikom neprekáča len AL, vadia im mnohé ďalšie pápežove postoje (možnosť zmeny podmienok na kňazstvo, úctivý prístup k iným formám domácností ako je klasická rodina, postoj k migrantom, iným náboženstvám, kritika neľudskej neoliberalnej ekonomiky a pod.).

Nové cirkevné učenie?

V debate či skôr hádke o tom, či AL prináša nové učenie, teda či mení učenie alebo „len“ obnovuje tradíciu a teológiu cirkvi, nevidím veľký význam. Poznáme Ježišove slová: *Preto každý zákonník, keď*

sa stane žiakom nebeského kráľovstva, podobá sa hlave rodiny, ktorá vynáša zo svojej pokladne veci nové i staré (Mt 13,52)⁷. Z hľadiska toho, čo nazývame dejiny zjavenia, sa nám, samozrejme, zjavujú nové veci. Pre kresťanstvo je najdôležitejšou „novou vecou“ poznanie, že Boh k nám nehovorí predovšetkým cez Mojžiša a Eliáša, ale cez Ježiša (Mt 17,5). Z ľudského hľadiska ide o novinku, z Božieho pohľadu môže ísť o to, čo nazývame Božím odvekým plánom, v ktorom sa *zákon nemá zrušiť, ale splniť* (Mt 5,17).⁸

Walter Kasper v úvode svojej knihy o posolstve dokumentu AL, v ktorej reaguje na útoky tradicionalistov, že pápež František zmenil učenie cirkvi o nerozlučiteľnosti manželstva, jednoznačne píše: *AL nepodáva žiadne nové učenie, ale na pôde evanjelia predstavuje tvorivé obnovenie tradície a úplne zodpovedá obnovenému pohľadu II. vatikánskeho koncilu (II. VK) o manželstve a rodine, ako aj obom predchádzajúcim pontifikátom a súčasne to učenie obozretne ďalej rozvíja*.⁹ Hoci pozornosť médií i mnohých ľudí zvnútra cirkvi sa sústredila na postoj cirkvi k tzv. iregulárnym situáciám, Kasper zdôrazňuje, že text AL chce predovšetkým ukázať, ako a kedy sa vydarí radostný život z lásky v manželstve a rodine. V otázke, ako pristupovať k ľuďom, ktorí žijú v novom manželstve, ktoré nepožehнала cirkev, František zaiste prináša nový prístup, ten však podľa Kaspera vôbec neprotirečí predchádzajúcim vyjadreniam najvyšších cirkevných autorít, ale ich hlbšie domýšľa a rozvíja.¹⁰

Walter Kasper sa vo svojom texte viackrát vracia k námietkam voči údajne novému učeniu či dokonca novej cirkvi. Autori týchto námietok odmietajú Františka a tiež II. VK a tvrdia, že sa tu vytvára akási nová cirkev a že sa formuluje nové učenie v rozpore so starým učením cirkvi. Nie nové, ale obnovené, hovorí Kasper. Zároveň pripomína, že dialóg sa musí viesť v dnešnej cirkvi nielen medzi rôznymi pozíciami a názormi (tzv. synchronný dialóg), ale aj medzi tradičnými pozíciami a novými nápadmi či objavmi (diachrónny dialóg). Doslovne píše: *V Duchu Sv. nemôže byť pokrok v zjavení, ale určite v pochopení pravdy, ktorá sa zjavila raz navždy*.¹¹ V poznámke vysvetľuje, že táto pravda tradície však nie je iba obsah, niečo ako mŕtva minca, ktorá sa len posúva z ruky do ruky, ale proces vedený Duchom Sv., v ktorom tradovaný obsah zostáva pre nás platný, ale súčasne ho aktívne spracúvame a prijímame: *Tradícia nie je stojaca voda, ...ale vždy čerstvo prýščiaci prameň*.¹² Tento obraz sa zjavne netýka len nejakých predmetov, ktoré by sme umývali vodou z tohto prameňa, ale samotného Božieho konania

⁷ Preklad citátu podľa: *Sv. písmo s komentármi a margináliami Jeruzalemskej Biblie*, Dobrá kniha Trnava 2012.

⁸ Komentár *Jeruzalemskej Biblie* v pozn. k Mt 5,17 uvádza: *Ježiš neprišiel zničiť Zákon, ani ho vyhlásiť za nedotknuteľný, ale svojim učením a správaním mu dať novú a konečnú formu, kde sa konečne naplno uskutočňuje to, k čomu Zákon smeroval*.

⁹ W. Kasper, *Die Botschaft von Amoris Laetitia*, Freiburg im Br. 2018, 8.

¹⁰ Kasper jednoznačne odmieta, žeby sa v AL nachádzali vety, ktoré pápežovi podsúvajú jeho odporcovia ako heretické. Kritika Františka sa pritom týka vlastne len jednej kapitoly a jednej poznámky pod čiarou (čl. 305, pozn. 351). In: W. Kasper, *Die Botschaft von Amoris Laetitia* (zvlášť pozn. 3), 10-13.

¹¹ W. Kasper, *Die Botschaft von Amoris Laetitia*, 26.

¹² Tamže, 28.

v cirkvi. Poznanie a viera, že Boh stále koná vo svojej cirkvi, sa nemení. V tomto zmysle nie je žiadne nové učenie. Heréza je skôr na strane tých, ktorí chcú Bohu zakázať, aby jeho Sv. Duch vzbudzoval v nás nové otázky a ponúkal aj vždy možné nové odpovede.

AL mení pohľad na človeka, na manželstvo a ľudské vzťahy, keď odmieta vidieť tieto záležitosti všeobecne a nedejinné (mimo priestoru a času), ale snaží sa vidieť konkrétneho človeka v jeho čase a priestore. Podobne ako evanjelium nie je predovšetkým kniha, text, ale živé oslovovanie nás Bohom v Kristovi, aj zákon Boží sa nedá jednoducho previesť do presných vykonateľných pravidiel, ale je skôr akýmsi vnútorným kompasom.¹³

Ak sa pýtame na novosť v učení cirkvi o manželstve podľa AL, je to novosť, s ktorou prišiel už II. VK, keď namiesto charakterizovania manželstva ako zmluvy v právnom zmysle (*contractus*) hovorí o manželstve ako zmluve v zmysle osobného vzťahu, keď je manželstvo zakomponované do zmluvy medzi Bohom a človekom (*foedus*).¹⁴ Novosť nájdeme aj v pozitívnom pohľade na ľudskú sexualitu, ktorý prekonáva v časti cirkevnej tradície zakorenený pesimizmus.

AL prichádza s pozitívnym pohľadom i na pojem nerozlučiteľnosti, ktorý sa dlho chápal prívetmi právnický a primálo ako Boží dar. Nerozlučiteľnosť nie je obmedzujúca reťaz alebo zväzujúci povraz, ale neprestávajúca Božia vernosť, v ktorej Boh garantuje naše vzťahy, ak ich žijeme s dôverou v neho. Čiastočne nový je prístup AL aj k otázke plodnosti či regulácie počatia, keď odmieta kazuistické usmernenia a dôraz dáva na zodpovedné rozhodnutie podľa svedomia manželov.

Pri pohľade na pastoráciu cirkvi je dôležité, že AL vidí rodinu ako domácu cirkev, čím sa nemyslí len najužší rodinný okruh, ale skôr prvokresťanská cirkev, ktorá sa schádzala v domoch a ku ktorej patrilo širšie príbuzenstvo i priatelia. Niečo ako rodinné „krúžky“, spoločenstvá skrytej cirkvi, ktoré sme poznali počas komunistického režimu, alebo tzv. bázové cirkevné obce, známe najmä z prostredia Latinskej Ameriky.

Nová metodika

Obe synody, ktoré sa konali na tému rodiny v roku 2014 a 2015, predchádzal a sprevádzal nový metodický prístup. Pápež František zaviedol do tvorby cirkevného učenia faktor počúvania Božieho ľudu, čosi ako výskum verejnej mienky. V cirkvi to nemá slúžiť súboju jednotlivých názorových a mocenských skupín, ale tomu, aby výroky učiteľského úradu cirkvi boli naozaj výsledkom spoločného počúvania Boha, pričom jednotliví veriaci, ich skúsenosti a poznanie, majú mať svoje dôležité miesto.

---

¹³ Tamže, 32.

¹⁴ Tamže, 45.

Prípravné skupiny zodpovedné za synodu spracovali do podkladov názory Božieho ľudu, organizovali sa viaceré porady teológov. S varovným vyhlásením si dovolila prísť ešte pred synodou aj jedna skupina cirkevných predstaviteľov, ktorí sa ozvali, aby sa nemenilo cirkevné učenie o manželstve. Novosť metodického prístupu bolo možné zažiť počas oboch synod, keď sa priebežne informovala verejnosť o diskusiách a rokovaniach a zverejnili sa výsledky hlasovania synodálnych biskupov. Pápež František vyzýval k parhesii, teda otvorenej odvážnej diskusii, názory účastníkov bral vážne a následne ich preniesol do textu exhortácie AL.

W. Kasper pripomína: *Apoštolský list pápeža po vypočutí veriacich a episkopátu je podľa katolíckeho chápania – tak deklaruje I. i II. vatikánsky koncil – záväzné vyjadrenie riadneho učiteľského úradu cirkvi.*¹⁵ Treba dodať, že o to je podivnejšie, ak niektorí členovia episkopátu si dovoľujú dnes v súvislosti s textom AL varovať pápeža pred herézou, keď v tomto prípade celému textu predchádzalo vzájomné pokorné počúvanie, spoločné modlitby a otvorené rozhovory, aby sa dosiahol konsenzus vo viere. Kto dnes kritizuje Františka za AL, kritizuje celý episkopát a vlastnú mienku vyvyšuje nad všetkých ostatných.

Iste, v cirkvi môže mať jednotlivec pravdu oproti mnohým ostatným – napokon, preto cirkev nepokladá jednoducho za pravdu to, na čom sa dohodne väčšina. Preto sa v minulosti nepresadil v cirkvi tzv. konciliarizmus (teória o nadradenosti koncilu nad pápežom), ale na druhej strane platí, že ani pápež či biskup nemôže konať svojvoľne bez vypočutia Božieho hlasu, ktorý prijal Boží ľud. Má tu platiť princíp vzájomnej vyváženosti. Cirkev sa dostáva do krízy, ak jednotliví veriaci odmietajú skúmať svoje poznanie pomocou bratov a sestier vo viere, pričom osobitnú nápomocnú pozíciu pri rozlišovaní duchov má charizma služobného kňazstva. Toto odcudzenie však často v dejinách spôsobili práve nositelia posvätného úradu, ak ignorovali hlas Boží, ktorý sa prejavil na členoch cirkvi bez úradu a upierali im dar vlastnej charizmy.

O to je dôležitejšie podporovať princíp synodality, ktorý dnes zdôrazňuje pápež František, aby cirkev nebola stádom bez pastiera, ale ani pastierstvom bez stáda, a prekonalo sa pohoršenie dvojakého ľudu, kde jedni učia a nepočúvajú a druhí len počúvajú, ale nevydávajú svedectvo. Zvlášť v niektorých miestnych cirkvách to nebude ľahké, ak sú v nich pastiermi biskupi, ktorí si neosvojili zásadu synodality, na poslednej synode o mládeži hlasovali proti prijatiu článku o tomto princípe a vo svojich diecézach budú synodalitu obchádzať a zapierať.¹⁶

---

¹⁵ Tamže, 22.

16 Článok 121 – *Synodálna forma cirkvi* spolu s článkom o sexualite mali najviac proti-hlasov, hoci tieto články tiež boli odhlasované dvojtretinovou väčšinou. Za schválenie čl. 121 bolo 191 synodálnych delegátov a 51 proti. V texte sa píše o *dôležitosti synodálnej formy cirkvi pri ohlasovaní a odovzdávaní viery*, synodalitu označuje za

Pápež František: *Chcel by som povedať, že prvé ovocie tohto synodálneho zhromaždenia by malo byť práve v príklade metódy, ktorú sme sa usilovali sledovať už od prípravnej fázy: synodálny štýl, ktorého hlavným cieľom nie je len vyhotovenie dokumentu, hoci je aj vzácny a užitočný. Viac ako dokument je totiž dôležité, aby sa šíril spôsob, ako byť a pracovať pospolu, mladí a starí, v počúvaní sa a v rozlišovaní, aby sa dospelo k pastoračným rozhodnutiam, zodpovedajúcim skutočnosti.*¹⁷

Novosť v aplikácii cirkevného učenia

František jasne hovorí, že Učiteľský úrad cirkvi nemusí vždy o všetkom rozhodnúť a podávať úplne jasné pravidlá. To by viedlo len do ďalšej kazuistiky. Dôležité sú princípy, nie rubriky. V procese duchovného rozlišovania treba princípy aplikovať na konkrétne situácie.¹⁸

V súvisi s inkriminovanou poznámkou pod čiarou v AL č. 351 sa pri jej vysvetlení W. Kasper opiera aj o Tridentský koncil a Tomáša Aquinského. Nie až František a predtým kardinál Martini povedali, že eucharistia nie je odmena za dobrý život, ale liek (protilátka) pre veriaceho človeka. Ako upozorňuje Kasper, bolo to už učenie „konzervatívneho“ Tridentského koncilu¹⁹ a klasika teológie Tomáša Aquinského, ktorý z prijatia eucharistie nevyučoval toho, kto nemal vedomie, že sa nachádza v ťažkom hriechu a nebol na ňom závislý. Aj pre Tomáša bola teda dôležitá subjektívna situácia svedomia, nie iba objektívna norma.²⁰

Z týchto zásad katolíckej tradície samozrejme nevyplýva, že každý kedykoľvek (teda vo vedomom stave ťažkého hriechu) má odobrenie cirkvi prijímať eucharistiu. Aj preto sa po vydaní dokumentu AL očakávalo, že jednotlivé biskupské konferencie ponúknu primerané pastoračné návody pre kňazov a veriacich. Niektoré tak urobili pomerne rýchlo, známy je list argentínskych biskupov z 5. 9. 2016, ktorý František neskôr dal uverejniť ako úradne platný výklad AL. Napriek tomu sa podnes ozývajú spochybňujúce hlasy, že nejde o riadne učenie UÚC. V týchto prípadoch ide o vážne zanedbanie pastoračnej úlohy cirkvi, čo vedie napokon k tomu, že veriaci prestanú očakávať usmernenia od svojich duchovných pastierov a tí úzkostlivejší sú vydaní napospas zlým pastierom, čo zneužívajú svoje postavenie na znásilňovanie svedomia.²¹

---

konštitutívnu dimenziu cirkvi. Záverečný dokument Documento finale del Sinodo dei Vescovi (27.10.2018): <http://www.synod2018.va/content/synod2018/it/fede-discernimento-vocazione/documento-finale-e-votazioni-del-documento-finale-del-sinodo-dei.html>

¹⁷ Pápež František, Anjel Pána 28. 10. 2018, in: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20181029022>

¹⁸ W. Kasper, *Die Botschaft von Amoris Laetitia*, 80.

¹⁹ Denzinger (DH) č. 1638: *...táto sviatosť ako liek, ktorým máme byť oslobodzovaní od každodennej viny a ochránení pred smrteľnými hriechmi.*

²⁰ W. Kasper, *Die Botschaft von Amoris Laetitia*, 81.

²¹ O zneužívaní svedomia a moci písal pápež František v *Liste Božiemu ľudu, putujúcemu v Chile* zo dňa 31. 5. 2018.

Z postojov a textov pápeža Františka je úplne zrejmé, že odmieta, aby sa zo všeobecne platných princípov odvodzovali konzekvencie, ktoré by platili pre všetky možné prípady. Toto označovať za situačnú morálku je čírou zlomyseľnosťou, lebo situačná morálka nepozná platné princípy. *Čnosť sa nachádza v strede medzi laxizmom a rigorizmom*, pripomína Kasper učenie Tomáš Aquinského²² a vysvetľuje, že AL možno porozumieť len vtedy, ak si uvedomíme, že jej text odmieta všeobecnú antropológiu a smeruje ku konkrétnej antropológii, ktorá vníma človeka v jeho konkrétnych vonkajších i vnútorných okolnostiach a uznáva jeho vlastnú hodnotu.²³

Záver

V závere svojej obrany dokumentu AL a pápeža Františka W. Kasper vysvetľuje, že cirkev nemení svoje učenie, ale mení sa perspektíva alebo paradigma tohto učenia. Nerušia sa morálne zákony, ale snažíme sa ich vidieť a žiť v ich pôvodnom horizonte, ktorý v cirkevnej tradícii vytyčuje predovšetkým Biblia a teológia Tomáša Aquinského. V tomto prístupe sa zohľadňuje konkrétna situácia a konkrétna životná cesta jednotlivého človeka, ktorý má byť sprevádzaný radou a pomocou cirkvi na svojej ceste. Od cirkvi a jej pracovníkov v pastorácii sa požaduje, aby opustili pohodlné opakovanie všeobecných poučiek a vydali sa na namáhavú cestu duchovného sprevádzania a rozlišovania.

*Duchovní pastieri a manželia musia nanovo oceniť charizmu duchovného rozlišovania, nanovo ju poznávať, do nej sa zaúčať a v modlitbe si ju vyprosovať. To je tá vlastná, do budúcnosti smerujúca výzva, pred ktorou nás stavia Amoris laetitia,*²⁴ končí svoje vysvetlenie tohto dokumentu teológ a kardinál Walter Kasper.

---

²² Tamže, 85.

²³ Tamže, 85.

²⁴ Tamže, 92.

Jaroslav Rindoš:

Pár poznámok k prelomovej 8. kapitole *Amoris laetitia*

UVEDENIE: Novosť v 8. kapitole *Amoris laetitia* v porovnaní s *Familiaris consortio*

Programová exhortácia pápeža Františka *Evangelii gaudium* – ďalej: *EG* - (24. november 2013) nastavila cirkvi osvieženú optiku pastorálnej konverzie²⁵ založenej na evanjeliovom poslanstve ako celku s vyzdvihnutím jeho jadra, v ktorom žiari nádhera spásonosnej Božej lásky (*EG* 36), na zdravej tradícii morálnej teológie, pre ktorú je hlavným princípom nového zákona milosť Ducha Svätého a ideálom viera činná skrze lásku (*EG* 37) a na vízii cirkvi, ktorá „sa neskrýva za vlastné istoty“, lež vychádza na mnohoraké periférie, vteluje sa do ľudských limitov (*EG* 40-49) a nebojí sa „riskovať, že sa zašpiní“ (*EG* 45, *AL* 308). Táto optika sa odvádza od konania Krista, ako k tomu inšpiruje Duch cez II. vatikánsky koncil (*EG* 26; Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio* 6). Posynodálna exhortácia *Amoris laetitia* je v tomto prúde zdravých vôd. V 8. kapitole predstavuje významný medzník v prístupe k rozvedeným a žijúcich v nových zväzkoch. Novosť, ktorá v tomto smere vyčnieva v porovnaní s exhortáciou Jána Pavla II. *Familiaris consortio* – ďalej: *FC* - (22. november 1981) je tá, že ***AL* neakceptuje jednu všeobecnú normu, ktorá by eucharistický stôl pre rozvedených a znova zosobášených plošne blokovala. Namiesto toho velí k osobnému a pastoračnému rozlišovaniu v každej konkrétnej situácii osobitne**: Zatiaľ čo podľa *FC* 84 cirkev „nepripúšťa k eucharistickému prijímaniu tých veriacich, ktorí sa po rozvede znova zosobášili“, v *AL* toto všeobecné „**nepripúšťa**“ nenájdeme. Ján Pavol II. vo *FC* 84 ešte hovorí o možnosti prijať Zmierenie a Eucharistiu pre tých, čo „nemôžu splniť požiadavku vzájomného rozchodu“, kladie však pred nich kategorickú požiadavku, aby sa „zaviazali, že budú žiť v úplnej zdržanlivosti“.

František sa rozhodol neponúknuť „nový všeobecný normatív kánonického typu“. Vsadil na „nové povzbudenie k zodpovednému osobnému a pastoračnému rozlišovaniu“, pri ktorom sa ráta s tým, že „stupeň zodpovednosti nie je totožný vo všetkých prípadoch“ (*Relatio finalis* 2015, 51), a preto ani dôsledky alebo účinky normy nemusia byť vždy tie isté. Ani čo sa týka sviatostnej disciplíny, pretože rozlišovanie môže zistiť, že v konkrétnej situácii niet ťažkého hriechu“ (*AL* 300 + pozn. 336). Rozlišovanie má byť sprevádzané duchovným pastierom, kňazom (*AL* 298, 300), podľa učenia cirkvi a smerníc biskupa (*AL* 300). Riadené má byť Kristovou logikou: logikou včleňovania a milosrdenstva, na čom pápež František mimoriadne nástojí (*AL* 296, 297, 299, 309, 310, 311). Včleňovanie môže vyústiť do rôznych foriem účasti na živote cirkevného spoločenstva a neznamená automaticky skončiť možnosťou chodiť na spoveď a sväté prijímanie (*AL* 297, 299). Pri rozlišovaní treba „vziať na seba ťarchu zaoberať sa“ (it.: „farsi carico di“, KBS má: „postarať sa o“, *AL* 302) podmienenosťami

²⁵ Pápež František v nej hovorí: „To, čo tu zamýšľam vyjadriť, má programový charakter a podstatné dôsledky. Dúfam, že všetky spoločenstvá sa budú snažiť, aby použili potrebné prostriedky na vykroenie po ceste pastoračného a misijného obrátenia, ktoré nenechá veci v takom stave, v akom sú“ (*EG* 25). „Pastorácia založená na misijnej perspektíve si žiada opustiť pohodlné pastoračné kritérium typu ‘vždy sa to tak robilo’ ... Vyzývám všetkých, aby so štedrosťou a odvahou uvádzali do praxe inštrukcie tohto dokumentu, a to bez zákazov a strachu“ (*EG* 33).

a pohľadáčujúcimi faktormi, ktoré môžu byť vonkajšie i subjektívne²⁶. *Vonkajšie*: povedzme, keď požiadavku rozchodu alebo žiť „ako brat a sestra“ „z vážnych príčin“ nemožno uskutočniť. *AL* spomína z vonkajších „vážnych príčin“ výchovu detí, ale cez vyjadrenie „ako je napríklad“ ráta s možnosťou iných vážnych príčin (*AL* 298 a pozn. 329). *Subjektívne*: Tieto „obmedzenia nezávisia len od prípadnej neznalosti normy“ (*AL* 301). V prípade jej neznalosti hriechu niet. Môžu jestvovať veľké ťažkosti v uchopení „hodnôt, ktoré norma obsahuje“ a môžu existovať faktory, ktoré obmedzujú rozhodovaciu schopnosť (*AL* 301). Tieto faktory totiž ovplyvňujú prítateľnosť nejakého činu alebo zodpovednosť zaň. Podrobnejšie ich menuje *AL* 302 s citátmi z *KKC* a z exhortácie Jána Pavla II. *Reconciliatio et paenitentia* (cf. ďalšiu časť). Veľká dôvera pri rozlišovaní je daná svedomiu (*AL* 37, 298, 300, 302, 303) pre Božiu prácu v ňom (*AL* 222) a uzdravujúcej sile Božej milosti a milosrdenstva (*AL* 49, 291, 296, 297, 300, 305, 308, 309).

František píše: „svedomie môže spoznať nielen to, že nejaká situácia objektívne nezodpovedá všeobecnému pozvaniu evanjelia; môže tiež úprimne a čestne poznať to, čo je v danom momente ušľachtilou odpoveďou, ktorú možno ponúknuť Bohu a objaviť s určitou morálnou istotou, že práve toto je darovanie, ktoré sám Boh žiada uprostred konkrétnej zložitosti ohraničení, i keď to ešte naplno nezodpovedá objektívnemu ideálu“ (*AL* 303) ... „je možné, že v rámci objektívnej situácie hriechu ... možno žiť v Božej milosti ... a možno rásť v živote milosti ... prijímajúc s týmto cieľom pomoc od Cirkvi“. Pápež František poznamenáva, že by to mohla byť aj pomoc sviatostí a výslovne spomína spovednicu, ktorá má byť „miestom Pánovho milosrdenstva“, a Eucharistiu, „ktorá nie je odmenou pre dokonalých, ale štedrým liekom a pokrmom pre slabých“ (*AL* 305).

Po snahách neutralizovať, prekrútiť alebo spochybníť líniu vyznačenú v *AL*, pápež František 5. septembra 2016 odobril **Základné kritéria pre aplikáciu 8. kapitoly Amoris laetitia**, ktoré v ten istý deň, rozoslali svojim kňazom **biskupi jedenástich diecéz Pastoračného regiónu Buenos Aires**²⁷. Neskôr, 5. júna 2017, ich dal spolu so svojim odobrujúcim apoštolským listom zapísať do *Acta Apostolicae Sedis*, zväzok 10/2016, str. 1071-1074 ako „*Magisterium authenticum*“. Argentínski biskupi ponúkajú v desiatich bodoch smernice, ktoré dokonale vyjadrujú učenie *AL*. Nájdem tam, že rozvedeným a znovu zosobášeným sa niekedy „môže navrhnuť žiť v zdržanlivosti“, no podotýkajú: „*AL* neignoruje ťažkosti tejto eventuality a ponecháva otvorenú možnosť pristupovať k sviatosti zmierenia, keď sa zlyháva v tomto zámere“. Biskupi ďalej pripomínajú, že i v zložitejších situáciách, keď sa spomenutá eventualita nedá uskutočniť, je podľa *AL* cesta rozlišovania pootvorená: „Ak sa dospeje k poznaniu, že v danom prípade jestvujú osobné ohraničenia, ktoré oslabujú zodpovednosť a vinu, zvlášť ak sa osoba domnieva, že by sa dopustila ďalšej chyby škodiac deťom nového zväzku, *AL* otvára možnosť pristupovať k sviatostiam zmierenia a eucharistie (porov. poznámka 336 a 351). Tie zas vystroja osobu ísť vpred a v sile milosti tak dozrievať i rásť“.

²⁶ Podobne rozlišuje Francesco Card. Coccopalmerio, *Il capitolo ottavo della esortazione apostolica post sinodale Amoris Laetitia* (Ôsma kapitola apoštolskej posynodálnej exhortácie Amoris laetitia), Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2017.

²⁷ *Základné kritéria pre aplikáciu 8. kapitoly Amoris laetitia* biskupov Pastoračného regiónu Buenos Aires boli v slovenčine publikované 1. novembra 2016 na stránkach „teoforum.sk“ o. Karola Moravčika. http://www.teoforum.sk/?id=47&view_more=1496.

Otázka prístupovania k sviatostiam pre znovu zosobášených nie je stredobodom exhortácie a má priestor až v jej 8. kapitole. Je však jej súčasťou, preto nie je namieste ju ignorovať či nebrať vážne. Problém nastáva, keď namiesto vysvetlenia a ocenenia jej elegantného riešenie v rámci osvieženého prístupu v *AL*, v médiách sa až príliš stala stredobodom pozornosti ako „vdáčaná“ téma na vyvolávanie odporu voči pápežovi Františkovi, keďže predpokladá istú teologickú erudíciu. Oponenti diskreditujú pápeža: podsúvajú teologickú nespoľahlivosť exhortácie, interpretujú jeho líniu asi tak, že odtrháva prax od doktríny, že mení nemenné cirkevné učenie o manželstve alebo, že dovoľuje prístupovať k svätému prijímaniu v ťažkom hriechu, čo sa nikde v *AL* nedočítame.

1. *Amoris laetitia* je v najzdravšom prúde katolíckej teológie a tradície

- **Objektívne a subjektívne hľadisko.** Pokúsim sa zjednodušene vysvetliť, o čo ide v osviezenej stratégii *AL*. Pomôžem si výrokom kardinála Jozefa Tomka. Počas homílie 24. septembra 2017 vo farnosti Kráľovnej rodiny v Bratislave podotkol, že aspoň kresťania by sa mohli zamyslieť, prečo sa „vtelený Boží syn, ktorý miloval človeka, miloval ľudí, a to až natoľko, že dal svoju krv za ľudí, prečo ten Ježiš Kristus sa tak rázne postavil proti rozvodu.... čo Boh spojil, človek nech nerozlučuje“. Tieto slová kardinála sú i ostanú veľmi aktuálne. Pápež František, však ide ďalej. Vo svetle svojich exhortácií *Evangelii gaudium* a *Amoris laetitia* nás pozýva pýtať sa: „Ako to, že milosrdný Boží syn, ktorý vyliat krv za ľudí a ktorý sa vo svojom milosrdenstve tak nekompromisne a rázne stavia proti rozvodu, je zároveň mimoriadne jemný, keď má pred očami konkrétneho hriešnika?“ (stačí spomenúť podobenstvo Lk 18,9-14 - farizej a mýtnik: mýtnik sa vo svojej zamotanej situácii neodváža oči dvihnúť a je ospravedlnený). **Ježiš Kristus ako prostredník** medzi Bohom a ľuďmi nám **zjavuje bez kompromisov Boží plán s nami, jeho ideál vrátane jeho nárokov, ale** zjavuje nám aj, a **predovšetkým, Boha: Boha, ktorý nezaobchádza s nami podľa našich hriechov, lebo pamätá, z čoho sme stvorení** (Ž 103,7-14). Boha, ktorý s nami zaobchádza „jedine podľa bezhraničnej štedrosti svojho Milosrdenstva (cf. Rim 3,21-30; Ž 130, Lk 11,37-54)“ (Záver synody, 24. október 2015, kde František spomína i dôraz na tento aspekt u ostatných pápežov). Máme tu **objektívne** hľadisko, normu, i **subjektívne**, ľudskú krehkosť a to, ako Boh k nej prístupuje.

Jedno i druhé, ideál Božieho kráľovstva i Božie jednanie vzhľadom na našu krehkosť, sú obsahom zjavenia a tak sú aj súčasťou učenia cirkvi. Cirkev pri plnení poslania, ktoré má od Krista, musí pamätať na obe tieto skutočnosti. Pápež už v názve 8. kapitoly nám druhú skutočnosť pripomína („Sprevádzať, rozlišovať a integrovať krehkosť“) a v *AL* ich obe dôsledne predkladá:

- „Mnohí nechápu, že poslanstvo Cirkvi ... je jasným odrazom ohlasovania a prístupu Ježiša, ktorý predkladal náročný ideál, no zároveň si zachoval súcitnú blízkosť k slabým osobám“ (*AL* 38)

- „Cirkev sa nijakým spôsobom nesmie vzdať predkladania plného ideálu ... Dôležitejšia než pastorácia zlyhaní je dnes pastoračné úsilie na posilnenie manželstiev, aby sa zabránilo ich rozpadom“ (*AL* 307). „Jednako z nášho vedomia o váhe poľahčujúcich okolností ... treba s milosrdenstvom a trpezlivosťou sprevádzať ...

nechávajú priestor pre milosrdenstvo Pána. ... Ježiš chce Cirkev pozornú voči dobru, ktorú Duch šíri uprostred krehkosti“ (AL 308).

Pápež František dokonca dáva najavo, že pre celistvosť učenia Cirkvi treba zdôrazniť práve druhý aspekt (v tomto zmysle je zaujímavé zvýraznenie poslednej vety AL 307 – „Dôležitejšia než pastorácia zlyhaní ...“ v slovenskom knižnom vydaní KBS, pretože takéto zvýraznenie v talianskom či španielskom texte na oficiálnych stránkach „vatican.va“ nenájdeme):

- „treba venovať osobitnú pozornosť zdôrazňovaniu a povzbudzovaniu najvyšších a najcentrálnejších hodnôt evanjelia (cf. *Evangelii gaudium* 36-37), predovšetkým primátu lásky (*caritas*) ... Kladieme milosrdenstvu toľko podmienok, že ho vyprázdňujeme ... toto je najhorší spôsob riedenia evanjelia“ (AL 311).

- „V ťažkých situáciách, ktoré prežívajú najchudobnejšie osoby, musí Cirkev poskytnúť osobitnú starostlivosť – pochopenie, utíšenie, začlenenie – vyhýbajúc sa tomu, aby im ukladala množstvo noriem, akoby boli kameňmi ... Týmto spôsobom, namiesto toho, aby poskytli uzdravujúcu silu milosti a svetlo evanjelia, chcú niektorí evanjelium ‚indoktrínovať‘“ (AL 49).

František dokonca upozorňuje, že prehliadanie druhého aspektu je až úbohosťou:

- „Je úbohé (preklad KBS pápeža zjemňuje - *nedostatočné*; oficiálny taliansky text má: *meschino*, španielsky: *mezquino*) zastaviť sa len pri posudzovaní toho, či konanie nejakej osoby zodpovedá alebo nezodpovedá nejakému zákonu alebo všeobecnej norme, pretože to nestačí na rozlíšenie a zabezpečenie plnej vernosti Bohu v konkrétnej existencii človeka“ (AL 304).

- „Pastier nemôže cítiť spokojný len s aplikovaním morálnych zákonov na tých, ktorí žijú v ‚neregulárnych‘ situáciách, akoby dané zákony boli kameňmi na hádzanie do života osôb. To je prípad uzavretých srdc, ktoré sa neraz zakrývajú náukou cirkvi“ (AL 305).

Subjektívny aspekt, krehkosť človeka, vyžaduje komplexnejší prístup. Preto je reč o milosrdenstve, o uzdravujúcej sile milosti a sviatostí a zo strany človeka o svedomí, o miere zodpovednosti za čin, o pričítateľnosti skutku. Pápež pripomína, že Cirkev dnes „vlastní solídnu reflexiu o podmienenostiach a poľahčujúcich okolnostiach. Preto nie je viac možné hovoriť, že všetci tí, ktorí sa nachádzajú v niektorej takzvanej ‚iregulárnej‘ situácii, žijú v stave smrteľného hriechu, zbavení posväcujúcej milosti“ (AL 301).

- **Kardinál Christoph Schönborn OP a vývoj od *Familiaris consortio*.** Pápež František mohol pri písaní AL nadviazať na istý vývoj, ktorý nastal od encykliky Jána Pavla II., *Familiaris consortio* (22. november 1981) a ku ktorému už sám Ján Pavol II. otvoril cestu:

Najprv v spomenutej encyklike Ján Pavol II. poukázal na fakt, že subjekt môže naraziť na veľké ťažkosti pri pochopení „hodnôt, ktoré morálna norma obsahuje“ (FC 33; cf. AL 301), že „poznáva, miluje a koná mravné

dobro primerane jednotlivým stupňom svojho rastu“ (FC 34; cf. AL 295) a zdôraznil, že pastieri „z lásky k pravde sú povinní dobre rozlišovať rozličné situácie“ (FC 84; cf. AL 79).

Neskôr, vo svojej apoštolskej exhortácii *Reconciliatio et paenitentia* (2. december 1984) (RP 17; cf. AL 302) Ján Pavol II. píše: „je isté, že môžu jestvovať aj situácie z psychologického hľadiska veľmi zložité a nejasné, ktoré ovplyvňujú i možnosť pripisovať subjektívnu vinu hriešnikovi“.

V *Liste kardinálovi Williamovi W. Baumovi pri príležitosti kurzu o internom fóre, organizovanom Apoštolskou penitenciáriou* (22. marec 1996) 5 Ján Pavol II. učí, že predvídateľnosť nového pádu „nie je na ujmu autentickejši predsavzatia“.

Ján Pavol II. sa predovšetkým postaral o nový *Katechizmus katolíckej cirkvi* (1992 fr. a 1997 lat.), ktorý menuje podmienenosti a okolnosti umenšujúce a niekedy rušiacie morálnu zodpovednosť (KKC 1735, 2352; cf. AL 302): **1735** „Pričítateľnosť nejakého činu a zodpovednosť zaň sa môžu znížiť, ba aj zrušiť nevedomosťou, nepozornosťou, násilím, strachom, návykmi, nezriadenými náklonnosťami a inými psychickými alebo sociálnymi faktormi“. **2352** „... Na utvorenie si správneho úsudku o morálnej zodpovednosti jednotlivých osôb a na usmernenie pastoračnej činnosti treba brať do úvahy citovú nezrelosť, silu nadobudnutých návykov, stavy úzkosti alebo iné psychické či spoločenské faktory, ktoré môžu morálnu vinu zmenšiť, ba azda redukovat' na najmenšiu mieru“.

Túto komplexnú reflexiu o podmienenostiach a poľahčujúcich okolnostiach, ktorá vedie k uznaniu, že stupeň zodpovednosti nie je totožný vo všetkých prípadoch, mal pápež František pred očami už v exhortácii *Evangelii gaudium* (24. november 2013) 44, 47 a bola i súčasťou textu odhlasovanej záverečnej správy zo synody *Realtio finalis 2015* 51, 85; cf. AL 300. Pozoruhodné, práve kardinál Christoph Schönborn bol „sekretárom pre redigovanie“ katechizmu a osobitnú úlohu zohral aj na posledných dvoch synodách o rodine. Na žiadosť pápeža Františka aj oficiálne predstavil posynodálnu exhortáciu vo Vatikáne.

- **Kardinál Walter Kasper**, v rokoch 2001-2010 predseda Pápežskej rady pre napomáhanie jednoty kresťanov, vysvetlil vo Vatikánskom rozhlase 7. decembra 2017, že umožnenie rozvedeným a znovu zosobášeným v jednotlivých prípadoch pristupovať k sviatostiam „sa zakladá na tradícii cirkevného učenia, najmä na Tomášovi Akvinskom a Tridentskom koncile“, že vôbec „nie je inováciou, lež obnovením starobylej tradície zoči-voči neo-scholastickým (pokus oživiť učenie sv. Tomáša v 19. stor.) reštrikciám“. Kardinál cituje dekrét o Eucharistii Tridentského koncilu, 2. kapitola, kán. 5 a Tomášovu *Summa theologica* III, quaestio 79, čl 3,4 a 6. Omylom kritikov AL je podľa kardinála Kaspera „jednostranný morálny objektivizmus, ktorý v morálnom úkone nedoceňuje význam osobného svedomia“. „Pápež František so svojím dôrazom na význam svedomia pevne stojí na pôde II. vatikánskeho koncilu, ktorý učí, že svedomie je najskrytejším jadrom a svätyňou človeka, kde je sám s Bohom, ktorého hlas sa ozýva v jeho vnútri (pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes* 16). Cirkev bezpochyby musí svedomie ľudí budovať, ale nemôže sa na miesto svedomia posadiť (AL 37)“

- **Kardinál Carlo Maria Martini** sa v Taliansku tešil veľkej popularite ako rešpektovaný pastier na čele Milánskej arcidiecézy. Bol tiež biblistom svetového formátu a majstrom ignácovskej spirituality. Dobre poznal evanjeliá, kde paradoxne vystupujú do popredia dva aspekty Ježišovho správania: Na jednej strane nekompromisné a jasné hlásanie Božej vôle, na druhej strane mimoriadne citlivý prístup k človeku, ktorý zlyhal. **Kardinál Martini**, „*isto bol by dnes spokojný ... František zadosťučinil túžbe Martiniho na smrtelnej posteli*“ – uviedol blízky kardinálov priateľ jezuita Georg Sporschil pre časopis *Famiglia cristiana*, na margo synody o rodine. Svojou poznámkou páter Sporschil narážal na „testament“ Carla Maria Martiniho - posledné interview, ktoré deň po jeho smrti publikoval v *Corriere della Sera* (1. september 2012). Podľa denníka kardinál vyriekol: „Cirkev ostala pozadu 200 rokov. Ako to, že sebou nezatrasie?“. Sporschil pre časopis *Famiglia cristiana* poznamenáva, že kardinál vtedy presne povedal „ostala pozadu 200 ak nie 300 rokov“ (*Famiglia cristiana* 26. október 20014). V interview Martini povedal: „otázka, či rozvedení môžu ísť na sv. prijímanie by mala byť otočená. Ako môže cirkev prísť so silou sviatostí na pomoc tomu, kto má komplikované rodinné situácie?“. V inom interview pre *Corriere della Sera* (19. máj 2009) povedal: „V cirkvi je mnoho osôb, čo ... sa cítia marginalizované ... Myslím osobitne na rozvedených a znovu zosobášených ... nemáme presadzovať povoľnosť a povrchnosť, ale vernosť a vytrvalosť. Ale sú také, ktoré sa dnes nachádzajú v stave, ktorý sa nedá zvrátiť a nemajú vinu. Napríklad niekto vzal na seba povinnosti k deťom druhého manželstva a niet dôvodu vrátiť to späť; ba nebolo by to ani múdre. Som presvedčený, že cirkev musí nájsť riešenia pre tieto osoby ... sú problémy, ktoré nemôže vyriešiť obyčajný kňaz, ba ani biskup ... Treba, aby sa celá cirkev podujala uvažovať nad týmito prípadmi a vedená pápežom našla východisko“.

2. Odpor²⁸ proti línii *Amoris laetitia*

- **Otvorený odpor** reprezentuje napríklad medializovaný list z 19. septembra 2016, ktorý poslali pápežovi a Kongregácii pre náuku viery kardináli Raymond Leo Burke, Walter Brandmüller, Carlo Caffarra a Joachim Meisner. Ide o, tzv. *dubia*, pochybnosti, sformulované v piatich otázkach. Pápeža žiadajú, aby im odpovedal štýlom áno – nie.

Jeden zo štvorice, kardinál Burke, bol v rokoch 2008 až 2014 prefektom Najvyššieho tribunálu Apoštolskej signatúry. V novembri 2014 ho pápež František z postu odvolal a menoval za patróna Zvrchovaného rádu maltézskeho rytierov. Na Slovensku je známy: v lete 2012, po odvolaní arcibiskupa Bezáka ho naši biskupi prijali ešte v pozícii prefekta Najvyššieho tribunálu Apoštolskej signatúry. Na otázku novinárov ohľadom odvolania arcibiskupa Bezáka vtedy reagoval, že sa necíti kompetentný vyjadrovať. Teraz, v súvislosti s *AL*, keď ide o

---

²⁸ Používam termín, v tal. „resistenze“, po ktorom siaha pápež František napr. v homíliách 28. apríla 2016 a 1. decembra 2016 a v debatách s jezuitmi v Chile (16. januára 2017) a v Peru (19. januára 2017), kde hovorí o odpore voči II. vatikánskemu koncilu, ktorý by ho chcel relativizovať, potopiť, i o odpore voči *AL*, keď „známe, vždy sa to tak robilo“ vládne všade“: „Dov'è che il nostro popolo è stato creativo?“ *Conversazioni di papa Francesco con i gesuiti del Cile e del Perù, La Civiltà cattolica*, 4024, 17. február 2018, I, str. 313-330.

otázku riadneho magistéria, ktoré vykonáva Sv. Otec, vyhlásil, že ak František na *dubia* neodpovie, môže nasledovať „formálny akt“ s cieľom opraviť Petrovho nástupcu pre „vážny omyl“ (interview pre *National Catholic Register*, 15. november 2016). Na konferencii v Ríme 7. apríla 2018 kardinál Burke povedal, že autorita pápeža sa odvádza od jeho poslušnosti Pánovi a že je aj čas, keď pápeža poslúchať netreba (*The Tablet*, 7. apríl 2017). Na Slovensku bol aj 27. až 28. apríla 2018 - Tlačová kancelária KBS zverejnila 16. apríla tému jeho prednášky: nerozlučnosť kresťanského manželstva ale aj kuriozitu, že v kostole alžbetínok na Špitálskej ulici v Bratislave bude sláviť svätú omšu „podľa staršieho spôsobu slávenia rímskeho obradu“.

U kardinálov jednotlivito nemožno vylúčiť aj nezištný zámer, no ich iniciatívy pred synodou i po nej a nižšie uvedené reakcie naznačujú istý osobný dôvod a nevôľu zo svojich pozícií ustúpiť:

Avvenire, denník Talianskej biskupskej konferencie - konferencie, ktorej súčasťou je rímsky biskup - 2. decembra 2016 upozornil, že pápežovu odpoveď čakať netreba. Ide o vec, ktorá už „v posledných troch rokoch bola konfrontovaná dvoma synodami biskupov, dvoma univerzálnymi konzultáciami, a posynodálnou exhortáciou: celá Cirkev konfrontovala a diskutovala aj tému pripustenia k sviatostiam rozvedených a znovu zosobášených“. *Avvenire* poukazuje, že odpoveďou na otázky kardinálov sú aj synodálne *Správy z menších krúžkov*, ktoré prezrádzajú, že 9 z 13-tich odobrilo cestu integrovania pre rozvedených a znovu zosobášených a tiež *záverečná správa* zo synody 2015, ktorá ukazuje, že všetky body týkajúce sa integrovania rozvedených a znovu zosobášených (84, 85, 86) získali minimálne dvojtretinovú väčšinu. „Cirkev celá - poznamenáva *Avvenire* - spoločným synodálnym dychom, už jasne vyznačila cestu, ktorou ísť. A ani štyria kardináli, ktorí sú osoby vysokej inteligencie a kultúry, nemôžu nechápať“.

Predseda Gréckej biskupskej konferencie Fragkiskos Papamanolis o.f.m.cap im 20. novembra 2016 napísal otvorený list: „Bojím sa, že vaše mentálne kategórie nájdu sofistikované argumenty na to, aby ste ospravedlnili svoje konanie až natoľko, že ho nebudete považovať ani za hriech, s ktorým treba ísť na svätú spoveď a že naďalej budete denne celebrowať svätú omšu a svätokrádežne prijímať sviatosť Eucharistie, zatiaľ čo sa hráte na pohoršených, že v špecifických prípadoch rozvedený a znovu zosobášený prijíma Eucharistiu a máte odvahu z herézy obviňovať Svätého Otca Františka. Vedzte, že som bol účastný dvoch synod biskupov o rodine a počúval som vaše vstupy... Najmilší bratia, nech vás Pán osvieti, aby ste čo najskôr uznali svoj hriech a napravili pohoršenie, ktoré ste spôsobili“.

Dvaja zo spomenutých kardinálov, Caffarra a Meisner, už zosnuli. Kardinál Meisner svoj postup napravil v duchovnom testamente, ktorý sa čítal na jeho pohrebe. Ostanú nezabudnuteľné jeho slová: „Držte so Svätým Otcem, ktorý je dnešným Petrom. Ide po ceste, ktorú vám ukazuje, načúvajte jeho slovu. Peter nechce nič pre seba, ale všetko iba pre Pána a pre svoje sestry a bratov“ (RadioVaticana.cz, 15. júl 2017).

Príkladom otvoreného odporu voči Františkovi je i list 62 osôb (z toho 40 kňazov) poslaný pápežovi 11. augusta 2017, v ktorom majú guráž obviňovať ho z heréz v *AL*.

- **Rafinovaný odpor** reprezentujú tí, čo naoko tvrdia, že postupujú v zhode s exhortáciou *AL*, no robia všetko pre to, aby ju do života neuviedli. Obyčajne hovoria, že ju treba interpretovať ortodoxne alebo v kontexte učenia cirkvi (akoby nebolo učením cirkvi, že pápež je zárukou jej učenia) alebo v zhode s predošlými pápežmi (akoby sa nesmel predpokladať nijaký posun v poznaní a aplikovaní cirkevného učenia). V ich slovníku to *de facto* znamená, že vzhľadom na *FC* sa nič nové prijímať nebude.

Kardinál Gerhard Ludwig Müller sa po publikovaní *AL* vyjadroval o nej opatrne, hlavne keď bol stále vo funkcii prefekta Kongregácie pre náuku viery a blížil sa koniec jeho päťročného obdobia (2. júla 2017). Záležalo na pápežovi, či ho v úlohe potvrdí, hoci sa v modernej histórii nestalo, aby pápež prefektovi tejto kongregácie mandát nepredĺžil, ak nedosiahol vekový limit 75 rokov. Po tom, čo František kardinálovi Müllerovi mandát nepredĺžil (správa bola zverejnená o deň skôr 1. júla 2017), vo svojich názoroch ohľadom *AL* je komunikatívnejší. Tvrdí, že učenie a povzbudenie v 8. kapitole *AL* „môžu a musia byť chápané v ortodoxnom zmysle“. *Základné kritériá pre aplikáciu 8. kapitoly Amoris Laetitia* biskupov regiónu Buenos Aires vníma ako problematické, nachádza v nich interpretácie, ktoré „sú priamo v protiklade s dogmaticky definovaným učením viery Cirkvi“. Pápežov výrok, „nejestvujú iné výklady“ podľa Müllera „nemožno brať v doslovnom zmysle“ (predslov v knihe: Rocco Buttiglione, *Risposte amichevoli ai critici di Amoris Laetitia*, Milano 2017, str. 10 a 24-25). 5.-7. februára 2018 prišiel kardinál Müller na pozvanie KBS na Slovensko na medzinárodnú konferenciu „Aktuálne otázky ľudskej mravnosti“ (pozvanie zverejnila Tlačová kancelária KBS 29. decembra 2017). Pre Konzervatívny denník Postoj povedal: „Kto nežije vzťah s druhou osobou v legitímnom manželstve podľa pravidiel Cirkvi, nemôže dostať sväté prijímanie pred tým, než dá do poriadku svoj vzťah“. Na margo dokumentu biskupov regiónu Buenos Aires, ktorý pápež označil ako „autentické magistérium“ povedal: „nemá žiadnu magisteriálnu hodnotu“ (Postoj, 11. február 2018). Kardinál Müller bol na Slovensku aj na tohtoročnej Levočskej púti - predsedal na slávnostnej svätej omši 8. júla 2018.

K rafinovanému odporu voči pápežovi Františkovi možno zarátat' príležitostné prekrúcanie či sabotovanie jeho línie pri poskytovaní či neposkytovaní smerníc pre aplikáciu 8. kapitoly *AL*, keďže podľa *AL* 300 by ich mal pripraviť biskup.

3. Pápež František kontinuálne dáva najavo svoju „vôľu a úmysly“ (fráza je z *Lumen gentium* 25)

Keď 8. októbra 2013 pápež František zvolal na 5. – 19. október 2014 synodu o rodine, jeho hovorca P. Federico Lombardi vysvetlil dôvod: „Je správne, aby cirkev pri reflexii a modlitbe postupovala ako spoločenstvo a aby sa v najdôležitejších otázkach, medzi ktoré patrí aj rodinná pastorácia, riadila *spoločnými pastoračnými usmerneniami* ... Zvolanie mimoriadnej synody jasne ukazuje túto cestu. V tejto súvislosti by navrhovanie špecifických pastoračných riešení zo strany jednotlivcov alebo lokálnych ustanovizní mohlo priniesť riziko zmätku“.

Perspektívu, ktorá sa v podstate presadila na synode a prešla do záverečnej správy zo synody *Realtio finalis* i do AL nájdeme už *Evangelii gaudium* (24. novembra 2013) 36-39, 43-47 a kardinál Walter Kasper ju vyzdvihol 20. februára 2014, počas konzistória kardinálov na prípravu synody o rodine. V príspevku „Evanjelium rodiny“, o ktorý ho požiadal pápež František, kardinál Kasper predstavil biblickú perspektívu rodiny v poriadku stvorenia, hovoril o problémoch postihujúcich rodiny, o rodine v kresťanskom poriadku vykúpenia z pohľadu evanjelia a Nového zákona. Spomenul aj myšlienku tzv. zákona postupnosti v kresťanskom raste: „Tento zákon postupnosti je niečo mimoriadne dôležité pre život i pre manželskú a rodinnú pastoráciu; neznamená postupnosť zákona, ale postupnosť, rast v porozumení a v uskutočňovaní zákona evanjelia“. Nadhodil aj otázku prehodnotenie prístupu k rozvedeným a žijúcim v nových zväzkoch, vrátane prístupu k svätému prijímaniu v istých špecifických prípadoch, vo svetle relevantnosti Božieho milosrdenstva v Biblii a vzhľadom na rozličné situácie, v ktorých žijú. Pápež vysoko ocenil Kasperov príspevok a označil ho ako príklad „teológie robenej na kolenách“.

Koncom septembra 2014 vyšla publikácia *Permanere nella verità di Cristo* (Zotrvať v Kristovej pravde)²⁹, na ktorej sa podieľali piati kardináli (medzi nimi štyria spomínaní): Gerhard Ludwig Müller, Raymond Leo Burke, Carlo Caffarra, Walter Brandmüller a Velasio de Paolis. Publikácia bola načasovaná tak, že vyšla tesne pred synodou o rodine a mimoriadnou mierou prispela k tomu, že sa pohľad verejnosti pred synodou až príliš zamerail na diskusiu o možnostiach rozvedených a znovu zosobášených prijímať Zmierenie a Eucharistiu. Očividne mala postaviť mimo hry názory otvorených pre tieto možnosti.

Pápež však hneď na prvej kongregácii synody 6. októbra 2014 žiadal, aby každý smelo hovoril, čo má na srdci a všetkých *uistil*, že synoda sa koná *cum Petro et sub Petro* a prítomnosť pápeža je pre všetkých garanciou a ochranou viery.

Na záver prvej etapy synody o rodine (na záver 3. mimoriadneho generálneho zhromaždenia Synody biskupov) 18. októbra 2014 znova *uistuje*: „Cirkev je Kristova ... biskupi, v spoločensve s Petrovým nástupcom, majú úlohu a povinnosť ju zachovávať a jej slúžiť ... Pápež v týchto súvislostiach ... je garantom poslušnosti a súladu Cirkvi s Božou vôľou, s Kristovým evanjeliom a s Tradíciou Cirkvi“.

Na generálnej audiencii 10. decembra 2014 pápež veriacim priblížil priebeh prvej etapy synody o rodine. Veriacich *uistil*, že „nijaký príspevok nespochybnil základné pravdy o sviatosti manželstva“.

Na 50. výročia zriadenia Synody biskupov 17. októbra 2015 – už počas druhej etapy synody o rodine (v rámci 14. riadneho generálneho zhromaždenia Synody biskupov), Pápež František povedal: „cesta synodality je cestou, ktorú Boh očakáva od Cirkvi tretieho tisícročia. To, čo od nás Pán žiada, je v istom zmysle už celé obsiahnuté v slove ‚synoda‘. Spoločné kráčanie – laikov, pastierov a biskupa Ríma – je pojem,

---

²⁹ Robert Dodaro, O.S.A. (a cura di), *Permanere nella verità di Cristo. Matrimonio e comunione nella Chiesa cattolica*, Siena: Cantagalli 2014. Začiatkom októbra vyšla anglická verzia, Robert Dodaro, O.S.A. (ed.), *Remaining in the Truth of Christ. The Marriage and and Communion in the Catholic Church*, San Francisco: Ignatius Press 2014.

ktorý sa dá ľahko vyjadriť slovami, avšak nie až tak ľahko uviesť do praxe ... synodálna cesta vrcholí načúvaním biskupovi Ríma, povolanému vyjadriť sa ako «pastier a učiteľ všetkých kresťanov» (Dogm. konšt. I. vat. konc. *Pastor Aeternus*, kap. IV., *Denz.* 3074, porov. tiež *CIC* 749, §1) ... Skutočnosť, že synoda koná vždy *s Petrom a pod Petrom* (*cum Petro et sub Petro*) – teda nielen *cum Petro*, ale aj *sub Petro* – nie je obmedzovaním slobody, ale garanciou jednoty. Pápež je totiž z vôle Boha «stálym a viditeľným princípom a základom jednoty biskupov, ako aj množstva veriacich» (*Lumen gentium*, 23). K tomu sa pripája pojem *hierarchické spoločenstvo* (*hierarchica communio*), použitý Druhým vatikánskym koncilom: biskupi sú spojení s biskupom Ríma putom biskupskej jednoty (*cum Petro*) a sú mu ako hlave kolégia zároveň hierarchicky podriadení (*sub Petro*) (porov. *Lumen gentium*, 22).”

Na záver už oboch etáp synody o rodine 24. októbra 2015 (na záver 14. riadneho generálneho zhromaždenia Synody biskupov) František konštatoval, že „evanjelium zostáva pre cirkev živým zdrojom večnej novosti, navzdory tým, ktorí by ho chceli spraviť doktrínou umŕtvenou do skál“. Veľavravná je jeho poznámka, že synoda „obnažila uzavreté srdcia, ktoré sa často skrývajú dokonca za učenie Cirkvi“.

Ako ovocie synody, pápež František napísal exhortáciu *Amoris laetitia*. Nesie dátum 19. marec 2016 – sviatok sv. Jozefa, „ochrancu“ cirkvi, ako to vyzdvihol na úvod svojho pontifikátu 19. marca 2013.

Keď sa po publikovaní exhortácie objavili pokusy rýchlo ju povysvetľovať v tom zmysle, že neprináša nič nové v porovnaní s *Familiaris consortio*, pápež František reagoval. Počas letu z ostrova Lesbos 16. apríla 2016 mal tlačovú konferenciu (dostupná je na webovej stránke Vatikánu). Na otázku: „... niektorí tvrdia, že nič sa nezmenilo vzhľadom na disciplínu, ktorá sa týka pristupovaniu k sviatostiam pre rozvedených a znova zosobášených; iní hovoria, že sa veľa zmenilo, že sú mnohé nové pootvorenia a možnosti. Otázka je pre osobu, katolíka, ktorý chce vedieť: jestvujú nové konkrétne možnosti, ktoré nejestvovali pred publikovaním exhortácie či nie?“, pápež odpovedal: „Mohol by som povedať 'áno', a bodka. Bola by to však primálá odpoveď. Všetkým odporúčam, aby si prečítali prezentáciu, ktorú predniesol kardinál Schönborn“.³⁰ Pápež vysvetlil aj to, prečo sa táto novosť v *AL* nachádza len v poznámke: „lebo bola povedaná v *Evangelii gaudium*“ (cf. 44 a 47).

28. apríla 2016 pápež reagoval na odpor v homílii o Jeruzalemskom „koncile“ (Sk 15,7-21): „Apoštolí sa ocitli v situáciách, o ktorých sa im nikdy nesnívalo ... ako sa vyrovnáť s týmito novými situáciami? ... dnešné čítanie sa začína takto: ‚nastala veľká hádka, búrlivá hádka, lebo diskutovali ... Avšak Duch ich viedol k istým novostiam ... ktoré nikdy neboli vyskúšané. Nikdy. Ani sa im o nich nesnívalo. Napríklad, aby pohania dostali Ducha Svätého“... Nakoniec učenci potvrdzujú: „Duch Svätý a my sme sa rozhodli“ ... “Aj dnes sú tu zdráhania ... a Duch, ktorý ide vpred. A cesta Cirkvi je táto: stretnúť sa, spolu sa zjednotiť, počúvať sa, diskutovať, modliť sa a rozhodnúť. A toto je takzvaná synodálnosť Cirkvi ... A kto tvorí spoločenstvo? Je to Duch! ... O čo nás žiada Pán? O poddajnosť Duchu” (Vatikánsky rozhlas, 28. apríl 2016).

³⁰ Kardinál Christoph Schönborn na žiadosť pápeža Františka oficiálne predstavil exhortáciu *AL* 8. apríla 2016 vo Vatikáne. Slovenský preklad bol onedlho publikovaný na stránkach „teoforum.sk“: http://www.teoforum.sk/?id=47&view_more=1465 a tlačou vyšiel v Róbert Lapko (ed.) *Amoris laetitia očami teológov*, Košice 2017.

Na ďalšie pokusy spochybniť líniu AL pápež František zareagoval 5. septembra 2016 odobrením dokumentu **Základné kritéria pre aplikáciu 8. kapitoly Amoris laetitia**, ktoré v ten istý deň rozoslali svojim kňazom biskupi jedenástich diecéz Pastoračného regiónu Buenos Aires – cf. úvod článku. Pápež píše: „*Tento text dokonale (cabalmente) vyjadruje zmysel 8. kapitoly Amoris laetitia. Nejestvujú iné výklady. Som si istý, že prinesie veľa dobra*“. František ďalej pripomína, že exhortácia AL je „*ovocím práce a modlitby celej Cirkvi a je sprostredkovaná dvoma synodami a pápežom*“. Bruno Desidera pre agentúru SIR 13. septembra 2016 zmysluplne poznamenal, že týmto pápežovým odobrením sa význam dokumentu zmenil z „regionálneho na planetárny“.

9. septembra 2016 pápežovi posielajú kardináli Raymond Leo Burke, Walter Brandmüller, Carlo Caffarra a Joachim Meisner spomenuté *dubia*, pochybnosti.

V homílii 1. decembra 2016 Pápež hovorí o odpore: „*Keď prebieha proces zmeny ... počúvam hovoriť: ‚Nuž, naráža sa tu na odpor‘*“. Tak ako v podobenstve o vinici, kde otec posielal svojich dvoch synov: jeden hovorí „nie“ a potom ide, zatiaľ čo druhý hovorí „áno“, ale nikam nejde: „*Povedať ‚áno‘, na všetko ‚áno‘, veľmi diplomaticky; znamená to však: ‚nie, nie a nie‘. Tolko slov: ‚Áno, áno, áno; všetko zmeníme! Áno, aby sa nakoniec nič nezmenilo .... Je to odpor prázdnych slov*“. Druhým typom je **odpor „ospravedlňujúcich slov“** ... keď sa niekto neprestajne vyhovára: „*... toto som urobil z toho a toho dôvodu*“ ... Ide teda o odpor slov, „*ktoré sa snažia ospravedlniť svoju pozíciu*“. Tretím odporom je ... tzv. **odpor „obviňujúcich slov“**: to znamená obviňovanie druhých, aby sme nemuseli hľadať na seba samých ... ako to dosvedčuje podobenstvo o farizejovi a mýtnikovi (Vatikánsky rozhlas 1. decembra 2016).

25. apríla 2017 kardinál Caffarra znova posielal *dubia* štyroch kardinálov pápežovi a 6. mája 2017 sa s ním stretá.

5. júna 2017 dáva pápež zapísať **Základné kritéria** biskupov regiónu Buenos Aires uvedené svojím apoštolským listom do *Acta Apostolicae Sedis*, zväzok 10/2016, str. 1071-1074. K obom dokumentom je na stránkach *Acta Apostolicae Sedis* pripojené *Rescriptum* z audiencie s podpisom štátneho sekretára kardinála Pietra Parolina, ktoré znie: „Najvyšší veľkňaz rozhodol, že oba dokumenty ... predstavujú *Magisterium authenticum*“ - pravé či hodnoverné magisterium. *Rescriptum* nesie dátum 5. jún 2017.

Na stretnutí s jezuitmi počas cesty v Kolumbii v Cartagena de Indias 10. septembra 2017 František povedal³¹: „**Mohli sme vidieť, aké škody to prinieslo, keď sa šlo cestou, že veľká a brilantná Tomášova školastika** upadala, upadala a upadala...: stala sa školastikou manuálu, neživotnou ... a **bola transformovaná na kazuistickú pastorálnu predlohu**. Aspoň v našich časoch sme boli formovaní v tejto línii. Chcem spomenúť niečo, čo, myslím, treba vysloviť z dôvodu spravodlivosti a tiež lásky. **O posynodálnej apoštolskej exhortácii totiž počúvam mnohé komentáre, keďže vyslovené Božími deťmi, hodné úcty, ale pomýlené**. Aby sme AL pochopili, treba ju čítať od začiatku dokonca (...). Druhá vec, ktorú chcem spomenúť: Niektorí tvrdia, že morálka,

---

³¹ „La Grazia non è una ideologia“. Un incontro privato del Papa con alcuni gesuiti colombiani, *La Civiltà cattolica*, 4015, 7. október 2017, IV, str. 3-10.

na ktorej stojí AL nie je katolícka, alebo, ešte horšie, nie je spoľahlivá. K tomuto **chcem s jasnosťou zdôrazniť, že morálka AL je tomistická, je morálkou veľkého Tomáša**. Môžete o tom hovoriť s veľkým teológom, ktorý je dnes jeden z najväčších a najzrelších, s kardinálom Schönbornom. Toto hovorím preto, aby ste pomohli tým, ktorí si myslia, že morálka je čírou kazuistikou. Pomôžte im pochopiť, že veľký Tomáš vlastní mimoriadne veľké bohatstvo, ktoré nás môže aj dnes inšpirovať. Ale na kolenách, vždy na kolenách ...“

V novembri 2017 vychádza kniha: Rocco Buttiglione, *Risposte amichevoli ai critici di AL*, Milano 2017, kde má svoj úvod Kardinál Gerhard Ludwig Müller a tvrdí, že učenie a povzbudenia v 8. kapitole AL „môžu a musia byť chápané v ortodoxnom zmysle“. *Základné kritériá pre aplikáciu 8. kapitoly Amoris Laetitia* biskupov regiónu Buenos Aires považuje za problematické z hľadiska cirkevného učenia.

Krátko na to, začiatkom decembra 2017 je medializovaná správa o publikovaní pápežovho odobrenia aj listu biskupov regiónu Buenos Aires v *Acta Apostolicae Sedis* ako „Magisterium authenticum“.

Kardinál Francesco Coccopalmerio, predseda Pápežskej rady pre legislatívne texty pripomína, že oba dokumenty, list argentínskych biskupov aj list pápeža Františka, sú „autentickým magistériom pre celú cirkev“ (*Catholic News Service*, 5. december 2017)

Biskup Juan Ignacio Arrieta, sekretár Pápežskej rady pre legislatívne texty uvádza: „Novosť AL spočíva najmä v tom, že na posúdenie morality ľudského skutku berie ako jeden celok do úvahy objektívne i subjektívne prvky zakotvené v tradičnom učení katolíckej cirkvi“. Kánon 915 cirkevného práva, ktorý nedovoľuje ísť na sväté prijímanie tým, čo „tvrdošijne zotrvávajú v zjavne ťažkom hriechu“, bol pred AL vzhľadom na rozvedených a znovu zosobášených „interpretovaný čisto objektivisticky“. „Je to však svedomie, poznamenáva biskup Arrieta, ktoré dovoľuje ísť na sväté prijímanie, pričom úkon svedomia je mixom objektívnych i subjektívnych záležitostí“ (*National Catholic Register*, 7. december 2017).

4. Ako na Slovensku? Prijatie? Odpor? Sabotáž?

Zo slovenských biskupov ako prvý verejne podporil líniu pápeža Františka v 8. kapitole AL arcibiskup Róbert Bezák³². Iní sa zatiaľ jasne nevyjadrili. Ak už a nezachytil som to, ospravedlňujem sa.

Mediálne aktívny pomocný bratislavský **biskup Jozef Halík** 20. apríla 2016 (v diskusii: Výzvy pre slovenskú cirkev na Bratislavských Hanusových dňoch) povedal: „Tu jednoducho logika nepustí, ak niekto bol právoplatne zosobášený, rozviedol sa a druhý krát sa s niekým zosobášil civilne a s ním žije, tak jednoducho takýto človek nemôže prijať sväté prijímanie pretože nemôže predtým dostať rozhrešenie, ak žije s

³² Napríklad v diskusii po prednáške v pražskom karmelitánskom kostole Panny Marie Vítězné (u Jezulátka) 13. decembra 2016. Viac o recepcii AL na webovej stránke „christnet.eu“: <http://www.christnet.eu/clanky/5858/amoris-laetitia-podporil-jako-prvni-slovensky-biskup-bezak.url> a <http://www.christnet.eu/clanky/5863/exhortaci-amoris-laetitia-na-slovensku-jako-prvni-na-slovensku-podporil-arcibiskup-bezak.url>.

niekým, kto nie je jeho právoplatným, pred Cirkvou, uznaným manželom alebo manželkou“. Podľa biskupa Haľka Cirkev ponúka len skúmanie platnosti prvého zväzku.

Ladislav Csontos SJ, *Katolícke noviny*, 17. jún 2016 (Tento citát uvádzam preto, že je v oficiálnom týždenníku KBS, autor biskupom nie je³³): „Táto laická otázka vychádza z redukovaného pohľadu na život Cirkvi, zužuje život veriaceho katolíka iba na pristupovanie k svätej spovedi a svätému prijímaniu. ... Objektívne však ich stav a životné okolnosti sú v rozpore s tým zväzkom dokonalej lásky medzi Kristom a Cirkvou, ktorý sa práve v Eucharistii naznačuje a uskutočňuje. V budúcnosti, ak dokážu žiť ako brat a sestra, môžu prostredníctvom účasti na Kristovom kríži dospieť k dokonalej jednote s Kristom, ktorá sa naplní aj v prijímaní sviatosti zmierenia a Eucharistie“.

Predseda KBS Arcibiskup Stanislav Zvolenský, rozhovor pre Postoj 8. február 2017:

- **Otázka:** V posledných mesiacoch v katolíckej cirkvi kulminuje diskusia o Františkovej apoštolskej exhortácii *Amoris laetitia*. Spor sa vedie najmä o tom, či Svätý Otec uľahčil prístup rozvedených a znovu zosobášených katolíkov k sviatostiam. Niektorí biskupi či dokonca celé biskupské konferencie vydali k tejto otázke svoje usmernenia. Aký je váš postoj?

ODPOVEĎ: *Amoris laetitia* pokladám za dokument, ktorý zodpovedá pápežovi Františkovi a jeho optike videnia tejto problematiky. Nemyslím si, že by Františkova exhortácia neumožňovala pristupovať k otázke rozvedených a znovu zosobášených katolíkov v duchu predošlej tradície cirkvi. Aj preto považujem za najsprávnejšie pristupovať k *Amoris laetitia* v kontexte náuky Pavla VI., Jána Pavla II. a Benedikta XVI.

- **Otázka:** Nestotožňujete sa teda s názorom, že *Amoris laetitia* niečo mení v učení cirkvi?

ODPOVEĎ: Registrujem biskupov, ktorí vidia príležitosť postupovať v tejto záležitosti iným spôsobom ako v minulosti.

- **Otázka:** Z vašich slov však vyplýva, že vy tam túto príležitosť nevidíte...

ODPOVEĎ: Podľa mňa je správne a zdravé postupovať v duchu tradície.

- **Otázka:** Niekoľkí kardináli reagovali na vzniknutú situáciu tak, že pápežovi zaslali list so žiadosťou, aby ozrejmil pochybnosti, ktoré podľa nich vyvolal jeho dokument. Čo vravíte na tento postup?

ODPOVEĎ: V cirkvi je dialóg dôležitý aj pri tých najťažších témach. Podnet kardinálov považujem za využitie možnosti dialógu. Samozrejme, pápež je slobodný v tom, ako ho bude viesť. Iniciatívu kardinálov rešpektujem a myslím, že z dlhodobého hľadiska môže – rovnako ako celá debata na synode – priniesť dobré ovocie.

- **Otázka:** Spôsob, akým postupovali, keď využili cestu takzvaných *dubii*, teda považujete za legitímny?

---

³³ Čo sa týka autora L. Csontos, ten sa už opravil: v časopise *Viera a život* v čísle 6 (november - december) 2017, str. 38-48, už dáva do pozornosti aj vlastný preklad dokumentu *Základné kritéria pre aplikáciu 8. kapitoly Amoris laetitia* biskupov Pastoračného regiónu Buenos Aires. Dokument v slovenčine bol však už rok k dispozícii na stránkach „teoforum.sk“.

ODPOVEĎ: Kardináli sú členmi cirkvi, žijú s veriacimi, vidia ťažkosti, ktoré sa objavujú, legitímne ich naformulovali a ponúkli pápežovi možnosť, aby k nim zaujal stanovisko. Keďže sa objavujú také interpretácie *Amoris laetitia*, ktoré nie sú v súlade s tradíciou, je sformulovanie *dubií* logickou reakciou.

- **Otázka:** Mal by pápež na výzvu kardinálov odpovedať?

Odpoveď: František je pápežom dialógu a viem si predstaviť, že nájde spôsob, ako im odpovedať. Problémom je, že táto komplikovaná téma sa stala záležitosťou verejnej debaty. Trochu to pripomína situáciu, keď by verejnosť cez médiá riešila liečbu ťažko chorých pacientov. O niečom takom sa však musí viesť odborná, nie mediálna debata. Pričom ani samotné lekárske tímy sa nemusia zhodnúť v spôsobe liečby.

Takéto slová zaznievajú po tom, čo do debaty o probléme bola zaangažovaná celá cirkev (ešte 12. decembra 2014 generálny sekretár synody biskupov Lorenzo Baldisseri poslal všetkým biskupským konferenciám list s prosbou, aby zapojili všetky zložky partikulárnych cirkví, akademické inštitúcie, organizácie, laické združenia a iné inštalácie do konzultácie nad závermi prvej časti synody s cieľom pripraviť podklady pre ďalšiu časť synody), konali sa dve fázy synody a pápež rozhodol - napísal exhortáciu a ešte opakovane a jasne reagoval.

Ak uvedené vyjadrenia reprezentujú postoj slovenských biskupov, potom je namieste otázka, či svojim kňazom a veriacim pomáhajú líniu pápeža Františka si osvojiť alebo skôr vzbudzujú voči nemu nedôveru. Prírodné prichádzajú na um len dve možnosti: Buď majú ťažkosť porozumieť tejto línii alebo jej porozumieť nechcú. Ak by jej však porozumieť chceli, nepozývali by na Slovensko skôr osobnosti odporúčané pápežom Františkom?

Nemožno opomenúť, že v rámci cirkvi sa u nás na rôznych úrovniach objavili svetlé iniciatívy, ktoré líniu AL presadzujú. Príkladom sú stránky „teoforum.sk“ Karola Moravčíka. V Košickej arcidiecéze zorganizovalo Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta 28. októbra 2016 medzinárodnú vedeckú konferenciu o AL na Teologickej fakulte. Ovocím je cenná knižička: Róbert Lapko (ed.), *Amoris laetitia očami teológov*, Košice 2017.

- **Aký postoj teda zaujať v momentálnej situácii na Slovensku?**

Kardinál Kevin Joseph Farrell, prefekt Dikastéria pre laikov, rodinu a život môže byť príkladom: „Úprimne nechápem ako a prečo sa niektorým biskupom zdá, že musia preinterpretovať tento dokument ... Ozaj si myslíme, že Duch Svätý nebol na prvej synode? Myslíme si, že nebol na druhej synode? Myslíme si, že neinšpiroval Svätého Otca Pápeža Františka, keď písal tento dokument? V tomto potrebujeme byť dôslední. Ja pevne verím, že toto je učenie Cirkvi. Toto je pastoračný dokument, ktorý nám hovorí ako máme postupovať. Verím, že ho máme zobrať tak ako je“ (*National Catholic Reporter*, 14. október 2016).

Kardinál Angelo Becciu, prefekt Kongregácie pre kauzy svätých, poskytol 31. augusta 2018, tesne **pred cestou na Slovensko**, na blahorečenie Anny Kolesárovej rozhovor pre Vatikánsky rozhlas. Povedal: „Pápeža treba milovať a milovať ho až do dôsledkov. Od pápeža prijímame a osvojujeme si všetky jeho inštrukcie, usmernenia a slová... Ak nebudaj vytvárame rozdelenia, potom Cirkev riskuje vážne dôsledky“.

Správna informovanosť v duchu *AL* je dôležitá pre kňazov i pre spoločenstvo veriacich: Pre kňazov kvôli tomu, že zatiaľ čo o procesoch manželskej nulity rozhoduje diecézny biskup či ordinár (*AL* 244), pri spomenutom rozlišovaní má významnú úlohu duchovný pastier či kňaz. Nároky, aké sa od neho vyžadujú formuluje 8. kapitola *AL* (napr. *AL* 300) a *Základné kritéria* biskupov regiónu Buenos Aires³⁴. Pre spoločenstvo je správna informovanosť dôležitá pre predídanie pohoršenia. Napríklad predseda Pápežskej rady pre legislatívne texty **kardinál Francesco Coccopalmerio** uvádza, že pohoršeniu, ktoré by mohlo nastať pre spoločenstvo kvôli pripusteniu veriacich v nezákonnom zväzku k sviatostiam zmierenia a eucharistie, „sa predíde poučením veriacich“. Cirkevné authority by podľa neho mali „v tejto citlivej veci so starostlivosťou vydať smernice na poučenie veriacich i pastierov“ (Vatikánsky rozhlas, 14. február 2017).

No pohoršovať sa nie je evanjeliový postoj, ku ktorému nás Pán volá. Samá komunita má byť prostriedkom evanjelizácie. **Biskupi Pastoračného regiónu Buenos Aires** preto správne pripomínajú: „Netreba ustať sprevádzať komunitu, aby rástla v duchu pochopenia a prijatia bez toho, aby to implikovalo vytváranie zmätku vzhľadom na učenie Cirkvi o nerozlučiteľnosti manželstva“ (*Základné kritéria pre aplikáciu 8. kapitoly Amoris laetitia* 9).

Na vytváranie evanjeliovej klímy je dôležité pestovať u duchovných pastierov i v spoločenstve mentalitu „súcitú voči krehkým osobám“, ktorá sa vyhýba „tvrdým a netrpezlivým súdom“ (*AL* 308) a napomáha ich „včleňovanie“ do spoločenstva (*AL* 297), ktorá pomáha „prekonávať ustavičné pokušenie staršieho brata (porov. Lk 15,25-32) a závistlivých robotníkov (porov. Mt 20,1-16)“ (*Záver synody*, 24. október 2015). Inšpirujúc sa hymnom na lásku (1Kor 13) František hovorí o dôležitosti osvojiť si postoj lásky, ktorá sa nevypína voči tým, čo „sú slabo formovaní vo viere, krehkí“ (*AL* 98), lásky, ktorá všetko dúfa a preto vie „prijatť, že isté veci sa neudejú tak, ako by človek chcel, ale Boh možno píše rovno aj na krivé riadky“ (*AL* 116). - Slová sú síce o vzťahoch v rodine, no cirkev, rodina (Ef 2,19), aby „naplno pochopila svoje tajomstvo, pozerá na kresťanskú rodinu, ktorá ho predstavuje autentickým spôsobom“ (*AL* 67). „Rodinný duch je pre cirkev ústavou“ (Pápež František na Generálnej audiencii 7. októbra 2015).

---

³⁴ Podobne sicílske smernice dávajú možnosť zavŕšiť sprevádzanie a rozlišovanie takto: „V niektorých okolnostiach, ktoré sa týkajú rozvedených a znova zosobášených, podľa vyhodnotenia spovedníka a majúc na mysli dobro kajúcnika, možno dať rozhrešenie a pripustiť k Eucharistii, hoci spovedník vie, že pre Cirkev ide o objektívny neporiadok“. Belgické smernice hovoria o „pastoračnom rozhodnutí vo svedomí“ po rozlišovaní za pomoci kňazov, diakonov alebo pastoračných animátorov či animátoriek. Nemeckí biskupi v smerniciach zas pripomínajú, že „sme povolani formovať svedomie, nie nárokovať si, že ho nahradíme“ (*AL* 37), podobne biskupi Malty a Gozo.

V prípade nesúladu toho-ktorého biskupa s líniou pápeža poskytuje nám užitočné usmernenie vieroučná konštitúcia II. vatikánskeho koncilu **Lumen gentium 25**: „Keď biskupi vyučujú v spoločensťve s rímsky pápežom, nech im všetci prejavujú úctu ako svedkom Božej a katolíckej pravdy. Veriaci sa majú zhodovať s rozhodnutím svojho biskupa, vynesným v mene Kristovom vo veciach viery a mravov, a pridŕžať sa ho s nábožnou a ochotnou myslou. Túto nábožnú ochotu vôle a rozumu treba však zvlášť prejaviť voči autentickému učiteľskému úradu rímskeho pápeža, aj keď nehovorí slávnostne (*ex cathedra*); a to tak, že sa jeho najvyšší učiteľský úrad s úctou uznáva a jeho výroky sa úprimne prijímajú, podľa jeho vôle a úmyslov, ktoré prejavil a ktoré vysvitajú najmä z povahy dokumentov, alebo častého predkladania toho istého učenia, prípadne zo spôsobu vyjadrovania“.

Na základe toho, čo a koho nám pápež dáva do pozornosti, sa môžeme spoľahnúť na:

1. **Amoris laetitia** a **Evangelii gaudium** (24. novembra 2013) najmä odseky 36-39 a 43-47.
2. **Základné kritéria pre aplikáciu 8. kapitoly Amoris laetitia** biskupov Pastoračného regiónu Buenos Aires. V slovenčine dostupné na: http://www.teoforum.sk/?id=47&view_more=1496.
3. **Prezentácia AL v podaní kardinála Christopa Schönborna OP 8. apríla 2016 vo Vatikáne**. Slovenský preklad dostupný na: http://www.teoforum.sk/?id=47&view_more=1465 a tlačou vyšiel v Róbert Lapko (ed.) *Amoris laetitia očami teológov*, Košice 2017.
4. Prvá kapitola tretej časti **Katechizmu katolíckej cirkvi**, ktorú kardinál Schönborn odporúča ako kľúč na správne pochopenie morálky na ktorej stojí AL (Kathpress, 11. október 2017, rozhovor na 25. výročie schválenia katechizmu 11. októbra 1992). On sám bol „sekretárom pre redigovanie“ katechizmu.
5. Kniha: Walter Kardinal Kasper, **Die Botschaft von Amoris laetitia. Ein freundlicher Disput** (Posolstvo Amoris laetitia. Priateľská dišputa), Herder 2018. Teologickú erudovanosť kardinála Kaspera, ktorý bol v rokoch 2001 – 2010 predsedom Pápežskej rady pre napomáhanie jednoty kresťanov netreba pripomínať. Jeho si František vybral, aby pripravil teologický úvod pre otvorenie konzistória kardinálov na otvorenie synody o rodine (20. februára 2014).